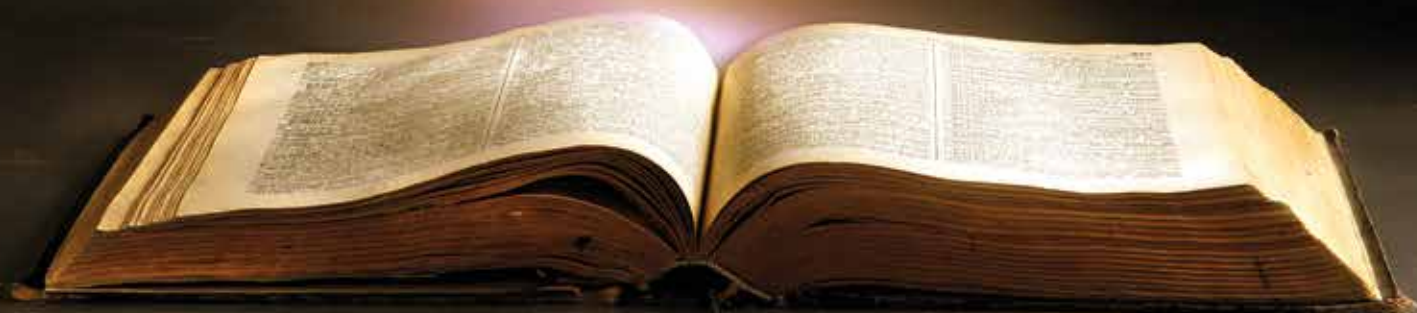

NaderBekeken

Bijbels licht

Verder in dit nummer o.a.:

- Kerkelijke eenheid
- Het droevigste boek
- Emmaüsgangers

Hij is de Heer van ons leven

'Heer, als u wilt, kunt u mij rein maken.' (Matteüs 8:2)

'U hoeft maar te spreken en mijn knecht zal genezen zijn.' (Lucas 7:7)

'Jongeman, ik zeg je: sta op!' (Lucas 7:14)

Robert T. Barrett, Jezus wekt de zoon van de weduwe op

Misschien hebt u het afgelopen zondag wel gehoord: Genade voor u en vrede van Jezus Christus, de Eerstgeborene uit de dood (Op. 1:4-5). Wat betekent dat nu precies: de Eerstgeborene uit de dood? Allereerst dat Jezus de eerste was die uit de dood opstond.

De jongeman uit Naïn, die onze aandacht heeft in dit Schriftlicht, stond zelf niet op uit de dood, maar werd opgewekt door de Heer van het leven. En dat Jezus de Eerstgeborene uit de dood is, betekent dat er meer van zijn familieleden zullen volgen. Paulus zegt het zo: 'Maar Christus is werkelijk uit de dood opgewekt, als de eerste [eersteling, NV 1951] van de gestorvenen' (1 Kor. 15:20). Christus is de Primeur. In de eerstelingen, de eerste producten, is de hele oogst begrepen. Zo hebben allen die tot de opgestane Christus behoren, de garantie van hun eigen opstanding van het lichaam en het eeuwige leven.

Na de woorden van zijn Bergrede liet Jezus in zijn daden zien wat het in werkelijkheid betekent, wat Hij zei over het goede doen uit liefde voor God en de naaste. Hij betoonde zich de Heer van het leven toen Hij een melaatse reinigde (Mat. 8:1-4; Mar. 1:40-45; Luc.

5:12-16), de slaaf van een Romeinse officier genas (Mat. 8:5-13; Luc. 7:1-10) en de enige zoon van een weduwe tot leven wekte (Luc. 7:11-17).

Een melaatse gereinigd

Toen Jezus van de berg afgedaald was, volgde Hem een grote menigte. Ja, zelfs een melaatse kwam naar Hem toe en knielde voor Hem neer (Mat. 8:1). Dokter Lucas vertelt ons dat de man 'vol melaatsheid' was (Luc. 5:12). Iemand genezen van een vierdegraads huidkanker was uitgesloten. Maar niet voor Jezus! Met innige deelneming heeft Hij al onze kwalen weggenomen (Jes. 53). Machtig herstelde Hij de melaatse op drie manieren: lichamelijk, sociaal en ceremonieel (Rienecker). Hij genas de man lichamelijk, bracht hem terug in het sociale leven en liet hem ceremonieel rein verklaren.

'Heer, als u wilt, kunt u mij rein maken' (Mat. 8:2). Als je dit leest, vraag je je

toch eerst af hoe de man het durfde om uit zijn afzondering te komen. Het was verboden om zonder 'onrein, onrein!' te roepen, in het openbaar te verschijnen (Lev. 13 en 14), laat staan zomaar op iemand af te komen. De man moet wel zo'n groot geloof gehad hebben, dat hij wist dat hij binnen enkele minuten metterdaad rein zou zijn. Wat ook opvalt, is dat zijn geloof dat Jezus dit kon doen, boog voor Jezus' soevereine wil om het ook daadwerkelijk te doen. Innerlijk met ontferming bewogen (Mar. 1:41) raakte Jezus de man aan en nam Hij zijn besmettelijke huidziekte op zich (opnieuw Jes. 53). En op slag was de man schoon. Lichamelijk genezen en ceremonieel rein.

Alle drie de evangelisten laten ons weten dat Jezus de genezen man opdroeg het tegen niemand te zeggen (Mar. 1:44), maar zich aan de priester te laten zien en het offer voor zijn reiniging te brengen. Zo had Mozes dat voorgeschreven tot een getuigenis voor hen. Wie zijn die hen? Ik denk degenen die de man eerst moest voorbijlopen, en de priester naar wie hij moest gaan. Zij allen konden even later getuigen zijn van het feit dat Jezus de man had gereinigd en naar de priester had gestuurd. Het bewijs was voorhanden.

De priester, en natuurlijk ook het publiek, moest weten dat Jezus de wet niet overboord zette, maar boordevol maakte. Als het Einddoel van de wet (Rom. 10:4) *reinigde* Hij de melaatse en droeg Hij zijn vreselijke huidvraat. De priester moest zich realiseren dat hij slechts iemand rein kon *verklaren*, maar dat Jezus iemand *metterdaad* van zijn melaatsheid kon reinigen.

En de menigte, inclusief de priesters, hadden het bewijs dat Jezus met priesterlijke macht iemand echt kon reinigen met krachten van omhoog. De mensen moesten Hem erkennen als de lang beloofde Messias. Ze moesten Hem eren als de Koning van het koninkrijk dat vanuit de hemel bestuurd wordt, en niet als een nationalistische vrijheidsstrijder. Daarom moesten ze eerst goed naar Jezus luisteren. Dan zouden de wonderen zijn messiaanse prediking *bevestigen* (vgl. Mar. 16:20).

Maar de genezene kon zijn mond niet houden (Mar. 1:45). Letterlijk staat er: terwijl hij wegging, begon hij veel te vertellen en de zaak overal bekend te maken. Ik denk niet dat Jezus' waarschuwing het aan niemand te vertellen, absoluut was. Hij kon erover spreken *nadat* de priester hem rein had verklaard en iedereen het bewijs kon hebben dat de Heer Jezus dat gedaan had. In ieder geval moest de man zijn miraculeuze genezing aan de priester uitleggen. Hoewel Jezus hem had weggestuurd naar de priester, ging de man breeduit rondvertellen wat er gebeurd was, met als gevolg dat een grote menigte direct naar Jezus toe kwam. Maar Jezus wilde de stad niet binnengaan (Mar. 1:45) om sensationeel als magiër te worden verwelkomd vanwege zijn wonderen, maar om als de Messias te worden erkend vanwege zijn woorden.

Een knecht genezen

'Toen Jezus aan het eind was gekomen van zijn toespraak tot de menigte ging hij Kafarnaüm in. Een centurio die daar woonde, had een slaaf die ernstig ziek was en op sterven lag.' Zo begint Lucas 7. Dus na zijn Bergrede reinigde Jezus iemand die aan huidvraat leed,

ging Hij naar Kafarnaüm en werd gevraagd om de doodzieke knecht van een Romeinse officier te genezen. Matteüs zegt dat toen Jezus Kafarnaüm binnenging, er een centurio – dat is een Romeinse bevelhebber over ongeveer honderd soldaten – naar Hem toe kwam (Mat. 8:5). Maar het parallelle verhaal in Lucas 7 vermeldt dat de centurio *enkele Joodse leiders* naar Jezus toezond om Hem te vragen zijn slaaf van de dood te redden. Ja, ze drongen er bij Jezus sterk op aan mee te gaan. Je kunt zeggen dat de centurio *via* de Joodse leiders Jezus vroeg om mee te komen. De centurio was de Joden zo goedgezind dat hij het verdiende te worden geholpen, vonden de leiders. Hij had voor hen zelfs een synagoge laten bouwen (Luc. 7:4-5). Het is opvallend dat de centurio *Joodse leiders* naar Jezus zond. Zou deze *Romein* hebben erkend dat Jezus gezonden was naar de verloren schapen van het volk van *Israël* (vgl. Mat. 10:6; 15:24)? In Matteüs lezen we dat Jezus de centurio preeste en hem ten voorbeeld stelde aan de ongelovige Joden. Een prelude van Pinksteren!

Het is dokter Lucas die ons ook hier laat weten *hoe* ziek de slaaf was. Hiervoor had hij gezegd dat de man die aan huidvraat leed 'vol melaatsheid' was (Luc. 5:12). Van deze slaaf zegt hij dat de man *ernstig* ziek was en *op sterven* lag (Luc. 7:2). In het volgende verhaal gaat het over iemand die al echt gestorven is (Luc. 7:11-17).

Nadat Jezus de centurio, via de Joodse leiders, had gezegd dat Hij wilde mee-gaan om zijn knecht te genezen, zei de centurio: 'Heer, ik ben het niet waard dat u onder mijn dak komt' (Mat. 8:8). Maar in het verslag van Lucas lezen we dat enkele *vrienden* van de centurio naar Jezus toekwamen toen Hij niet ver meer van het huis van de hoofdman was verwijderd en Hem meedeelden maar niet verder te gaan. Ook hier kun je zeggen dat de vrienden hun zender representeerden en namens hem spraken. Dat wordt wel duidelijk uit wat ze zeggen: 'Heer, spaar u de moeite, want ik ben het niet waard dat u onder mijn dak komt' (Luc. 7:6). Dus, *zij* zeiden: 'Ik ben het niet waard.' De *ik* verwijst naar de centurio. Matteüs geeft de essentie van de communicatie weer, terwijl Lu-

Nader Bekeken

- **Schriftlicht**
Hij is de Heer van ons leven 106
Antoon Breen
- **Kroniek**
De basis voor (kerkelijke) eenheid 109
Sipke Alserda
- **Thema**
Ook nu: sola Scriptura 113
Pieter Boonstra
- **Column**
Het droevigste boek dat ik ooit gelezen heb 118
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Emmaüsgangers in soorten en maten 119
Rob van Houwelingen
- **Klimaatafspraken**
Vereiste geheimhouding 121
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Rapport Samen dienen en eenheid en gezag van de Bijbel 122
Een bijbels beeld van vrouwen? 123
Is het ontworpen beeld van vrouwen bruikbaar? 125
Gevolgen voor eenheid en gezag van de Schrift 126
Henk Room
Synode, doe geen uitspraak 128
A.N. Hendriks
- **Synode 2017**
Synode Meppel 129
Dick Dreschler
- **Gedicht**
Opstanding. Jaap Zijlstra 131
Gert Slings
- **Persrevue**
Zelfbeschikkingsrecht? 132
Euthanasiasme 133
Gert Schutte

cas de volgorde van de gebeurtenissen meer gedetailleerd beschrijft.

‘U hoeft maar te spreken en mijn knecht zal genezen zijn,’ zegt de hoge officier. ‘Ook ik ben iemand die onder andermans gezag staat en zelf weer soldaten onder zich heeft. Als ik tegen een soldaat zeg: ‘Ga!’ dan gaat hij, en tegen een andere: ‘Kom!’ en dan komt hij’ (Luc. 7:7-8). Wat betekent het dat de centurio tegen Jezus zei dat hij *ook* iemand is die onder andermans gezag staat? Bedoelde hij dat Jezus onder andermans gezag staat, en dat hij, de centurio, *ook* onder het gezag van een ander staat? Of dat hij, die soldaten onder zich heeft, iemand is die zelf *ook* weer onder het gezag van een ander staat? Het tweede lijkt mij juist. Je kunt namelijk het Griekse woordje voor *ook* (*kai*) evengoed met *zelfs* vertalen. De centurio zei dan tegen Jezus dat *zelfs* hij die onder het gezag van zijn superieoren staat, onmiddellijk gehoorzaamd wordt door hen die onder *zijn* gezag staan. Hoeveel te meer zal Jezus de Heer (vgl. Mat. 8:8; Luc. 7:6) worden gehoorzaamd. ‘Heer Jezus, zeg: “Ga, ziekte!” en de ziekte gaat heen. Zeg: “Kom, gezondheid!” en de gezondheid komt terug’ (Hendriksen).

Eigenlijk zegt de hoofdman dat Jezus *soevereine* macht heeft. Dat betekent dat hij erkent dat hij onder het gezag van Jezus staat. Inderdaad een voorbeeld voor de Joden die Jezus’ autoriteit *niet* erkenden. De verbondsboom van Abraham wordt verrijkt met gelovigen uit de Joden *en* de volken. Israël wordt compleet als gelovigen uit alle volken de kerk van *Christus* binnengaan en genieten van de verbondsrelatie met de God van Abraham, Isaak en Jakob (Mat. 8:11; vgl. Rom. 11).

Een zoon opgewekt

Na de genezing in Kafarnaüm kwam Jezus aan in Naïn, zo’n 40 km ten zuidwesten van Kafarnaüm. Bij de poort van Naïn kwamen twee processies bij elkaar (Luc. 7:11-12). Jezus naderde met een grote menigte het stadje, en een weduwe met een groot aantal mensen

verliet het. De Heer van het *leven* ontmoette een moeder die treurde om de *dood* van haar zoon. Leven en dood bij de poort van Naïn. Een weeklagende weduwe ontmoette een meelevende Meester op weg om de dood te overwinnen. Jezus hield de begrafenisstoet op weg naar het kerkhof tegen om een drievoudig probleem op te lossen (Rienecker).

Het eerste verdriet was dat de gestorven zoon een *jongeman* was (Luc. 7:14) wiens kracht halverwege was gebroken (vgl. Ps. 102:24). Vervolgens was hij de *enige* zoon, zodat er van een nageslacht geen sprake was. En in de derde plaats was de moeder een *weduwe*, die nu verder moest zonder een mannelijke beschermer en kostwinner. Maar dan gebeurt er wat bij mensen onmogelijk is, maar niet bij Jezus de *Heer* (Luc. 7:13). Met een enkel woord maakte het mensgeworden Woord (Joh. 1) verlossend een einde aan het drievoudige probleem en toonde zijn majesteit en barmhartigheid. De dode jonge zoon van de weduwe richtte zich op en begon te spreken.

Allen werden vervuld met ontzag en loofden God met de woorden: ‘Een groot profeet is onder ons opgestaan’ en: ‘God heeft zich om zijn volk bekommerd’ (Luc. 7:16). Dat klopt: Jezus is een groot profeet. De menigte zal wel aan de profeten Elia (1 Kon. 17:23) en Elisa (2 Kon. 4:36-37) gedacht hebben, die ook eens een dode zoon levend aan hun moeder hadden teruggegeven. Het verschil echter was dat zowel Elia als Elisa God baden of *Hij* de zoon levend wilde maken. Hier doorbreekt Jezus *zelf* de banden van de dood. En zowel Elia als Elisa hadden zich over het dode kind uitgestrekt. Jezus hoefde de baar maar even aan te raken en een paar woorden te spreken. Elia en Elisa konden geen doden opwekken. Dat kon de Heer Jezus. Daarom was de titel ‘groot profeet’ goed gekozen (vgl. Deut. 18:15,18; Hand. 3:22-26; 7:37; Luc. 4:23-24; 13:33; 24:19), hoewel het natuurlijk niet toereikend was omdat Jezus *meer* dan een profeet is. Hij is de Messias. Jezus leeft in eeuwigheid. Hij is de Heer van ons leven.

En inderdaad: God heeft zich om zijn volk bekommerd. Maar dat volk had zich moeten realiseren dat God hen had bezocht in Jezus Christus (vgl. Luc. 1:68), God de Zoon: de Opgang (*Im-manu* = met ons) uit de hoogte (*El* = God), het Ochtendgloren van de Zonder gerechtigheid (vgl. Luc. 1:78; Mal. 4:2). De mensen vergaten *Christus* te loven.

Maakte het aanraken van de lijkbare Jezus onrein? We lezen immers in Numeri 19:16 dat iedereen die het graf van een lijk aanraakt, zeven dagen onrein is. Dit gold natuurlijk niet voor Jezus, daar Hij niet de baar van een *dode* aanraakte maar van een man die Hij tot *leven* riep. Zo betoonde Hij zich de Overwinnaar op de dood.

Aan het eind van zijn verslag vermeldt Lucas dat het nieuws over Jezus zich verspreidde in heel Judea (Luc. 7:17). Ook Jeruzalem moest weten wat hier in Zuid-Galilea gebeurd was om met ontzag God de Zoon te loven. Op een dag zou Jezus hetzelfde vlakbij Jeruzalem in Betanië doen en Lazarus tot leven roepen (Joh. 11). Ja, Hij zelf zou opstaan uit de dood om melaatsen, heidenen en doden nieuw leven te geven. *Allen* die bij Christus horen, zijn burgers van zijn koninkrijk en *hebben* al het eeuwige leven (Joh. 5:24). Genade voor hen en vrede van Jezus Christus, de Eerstgeborene uit de dood.

Wat een enorme troost dat we in leven en sterven het eigendom zijn van onze trouwe Heiland Jezus Christus. Met Hem stierf onze kanker. Door Hem worden gelovigen uit alle volken gered. Vanwege Hem is er eeuwig leven. Jezus komt in heerlijkheid. Zijn sjaloom wordt wereldwijd. Alle dingen maakt Hij nieuw. Hij is de Heer van ons leven.

A.C. Breen is theologisch onderwijskundige in West-Australië.

Voor literatuur, zie www.woordenwereld.nl bij dit nummer.

De basis voor (kerkelijke) eenheid

Kroniek
Sipke Alserda

Verlopend getij

Het rapport van Deputaten Kerkelijke Eenheid (DKE) aan de komende Generale Synode Meppel 2017 doet niet alleen verslag van werkzaamheden en ontwikkelingen inzake de bestaande contacten, maar deputaten hebben zich ook bezonnen op het te voeren beleid voor de toekomst. Over dat laatste gaat deze Kroniek.

Het DKE-rapport begint met een visiehoofdstuk: '... in eenheid van het ware geloof...'

Dat is van deputaten samen. Als bijlage daarbij is een uitgebreidere notitie van een van de deputaten opgenomen ('Als het tij verloopt verzet men de bakens – Gedachten over kerkelijke eenheid'). En als derde DKE-document over het beleid is er het later verschenen *Aanvullend rapport* van een minderheid van de deputaten.¹

Visie-hoofdstuk

Deputaten vinden dat 'eenheid van geloof' de kern van hun werk is. Uitgangspunt is Gods Woord en zondag 21 van de Heidelbergse Catechismus: Christus brengt/houdt zijn kerk bijeen *in eenheid van het ware geloof*.

Opvallend is dat deputaten beginnen met 'geloofsherkenning', maar

ongemerkt overschakelen op 'geloofseenheid'. De vraag is echter, of dat hetzelfde is.

Die eenheid van geloof zien deputaten over kerkmuren heen, ook bij (delen van) de PKN. Met die geloofseenheid móeten we wat. Uiteindelijk zal het worden één kudde onder de ene herder Jezus Christus. Maar intussen is de kerk ook mensenwerk. Daardoor kan er geloofseenheid zijn, terwijl we toch kerkelijk gescheiden blijven. Vandaar dat er onderscheid wordt gemaakt tussen kerkelijke *eenheid* en kerkelijk *contact*.

Omdat deputaten geen onderscheid maken tussen geloofsherkenning en geloofseenheid, komen ze met een ander onderscheid: eenheid in *geloof* bij verscheidenheid van *belijden*. Maar ook hier blijft de vraag: in hoeverre ben je dan één in het geloof? Het

gaat toch om geloof in het ene Woord van God?!

Terecht zeggen deputaten: bij kerkelijke eenheid gaat het primair om eenheid in verkondiging. Dat vraagt om de basis van *eenheid in belijden*. Is dat laatste er niet, dan is er nog steeds de roeping om de eenheid in geloof vorm te geven in samenwerking en contact.

Is dat zo? Contact en bepaalde vormen van samenwerking lijken mij mogelijk, maar niet om vorm te geven aan een eenheid die er mijns inziens niet is. Meer vanuit de roeping tot verkondiging en getuigenis.

De vraag waar het vervolgens over gaat, is: welke gemeenschappelijke belijdenis is nodig als basis voor ofwel kerkelijke eenheid ofwel kerkelijk contact? In het verleden werden vrijwel uitsluitend de drie formulieren van eenheid als uitgangspunt genomen.

Voor kerkelijke eenheid blijven die ook het uitgangspunt. Voorlopig tenminste...² Maar deputaten pleiten ervoor om nu voor (werken aan) kerkelijk contact de *Geloofsbelijdenis van Nicea* als uitgangspunt te nemen.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat deze geloofsbelijdenis dan in minimaliserende zin gebruikt wordt, als

een soort grootste gemene deler. Dat is ook het oordeel van het Minderheidsrapport. Maar kom je dan niet uit bij een onderscheid tussen meer of minder fundamentele onderdelen uit onze kerkelijke belijdenis? Ook dat wordt bevestigd door het Minderheidsrapport.

Bijbel

Drie redenen worden voor deze beleidswijziging aangevoerd.

In de eerste plaats vanuit de Bijbel.

Bij 'verlossing' gaat het om herstel van gemeenschap met God én met elkaar. De opgave is: 'de eenheid van de Geest bewaren door de band van de vrede' (Ef. 4:3). Uit het vervolg van Efeziërs 4 blijkt dat die eenheid een *groeiproces* mag zijn.

Maar: wat is volgens deputaten die 'eenheid van de Geest' precies?

En in welk opzicht mag er dan groei zijn? In Efeziërs 4 gaat het om de band met Christus die groeit, die steeds sterker wordt. Maar ik lees niet dat er binnen deze gemeente sprake is van verschil van mening over de leer.

Vervolgens noemen deputaten 1 Korintiërs 3 (zie ook de Bijlage): bij onze inzet voor (meer) eenheid mogen we onderscheiden tussen eenheid in het fundament, Jezus Christus zelf, en eenheid in wat op dat fundament gebouwd wordt.

Niet elk materiaal is van blijvende

waarde. Maar waaraan moeten we denken bij deze 'materialen'?

Dr. Dean Anderson in zijn commentaar (CNT): het gaat hier in elk geval niet om dwaalleer.

Deputaten: dit verschil heeft in de praktijk te maken met de zorg voor de leer, om te blijven bij de zuivere leer.

Deze uitleg wordt door deputaten niet verder onderbouwd. Maar hun conclusie is: wat in geloof één is, gebouwd op het fundament Christus, kan kerkelijk niet altijd één zijn. Wel mag die eenheid dan op andere manieren vorm krijgen.

Andere redenen

Een tweede reden: veranderingen binnen de GKv.

Ook binnen de 'eigen' kerken wordt niet gelijk gedacht over de manier waarop we aan kerkelijke eenheid gestalte willen geven. Dat heeft onder andere te maken met uiteenlopende visies op het gebruik en de toepassing van de confessie. Dus: in hoeverre zijn we zelf daadwerkelijk één? Ook deputaten denken in dit opzicht niet allemaal gelijk.

Wat hier niet onderscheiden wordt, is: wat kerkleden persoonlijk denken en vinden en wat we als kerken belijden en hebben afgesproken. Daarom lijkt deze reden mij niet ter zake.

En de derde reden: nieuwe contacten.

De laatste jaren zijn nadrukkelijker andere kerken en groepen christenen in ons blikveld gekomen, onder andere door de Nationale Synode. Er worden nu gesprekken gevoerd met de PKN. *Daarbij mogen we openstaan voor verrassingen,*

zeggen deputaten: *de Geest gaat soms ongekende wegen en we weten niet altijd bij voorbaat waar we uitkomen. Maar Christus is voor ons rijker geworden en heeft naar onze ervaring nog meer te bieden dan dat we in de eigen kerk tot nu toe al ontvangen.* Een soort pluriforme waarheid?

Het lijkt mij dat we hier met de werkelijke reden te maken hebben: om verder te kunnen in de gesprekken met de PKN komen deputaten tegemoet aan het PKN-voorstel: niet de drie formulieren, maar Nicea. Daar worden we het kennelijk sneller over eens... Dus toch minimaliserend. En met het maken van onderscheid tussen meer of minder fundamenteel!

Als het tij verloopt...

Over deze bijlage heb ik mij verbaasd. Aan één kant ben ik blij dat dit stuk kennelijk voor rekening gelaten is van de persoon die het schreef. Maar aan de andere kant nemen deputaten bepaald niet duidelijk afstand.

Kerkleden persoonlijk en als kerken

De notitie begint met te constateren dat eenheid in de lucht zit. Dat onze vragen op dit punt

jongeren helemaal niet meer bezighouden. Dat zal waar zijn! Maar nergens wordt de vraag gesteld of dit misschien met de tijdgeest, met secularisatie (binnen de kerk) te maken zou kunnen hebben.

Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op onze roeping tot eenheid vanuit de Bijbel. Allerlei bijbelgedeelten worden aangehaald. Maar – voor zover ik kan zien – zeer eenzijdig en soms ook duidelijk onjuist.

Vanuit het Oude Testament (Ez. 37) wordt de terugkeer uit de ballingschap benoemd als herstel van de eenheid van Gods volk (eerder verdeeld in een tweestammenrijk en een tienstammenrijk). Op zich is dat juist. Maar een groot deel is achtergebleven. Het is een gelovige rest, die is teruggekeerd. Dus naast hereniging heeft er ook noodzakelijke scheiding plaatsgevonden. Volgens de notitie wordt deze lijn van eenheid in het Nieuwe Testament doorgetrokken in bijvoorbeeld 1 Petrus 2: eens niet Gods volk, nu (wel weer) Gods volk...

Maar hier gaan er volgens mij meerdere dingen mis: Petrus verwijst hier terug naar Hosea. En daar gaat het niet om het herstel van de onderlinge eenheid, maar om herstel van de band met God. En vervolgens past Petrus dit toe op de heidenen: eeuwenlang zonder

God geleefd, nu in Christus door God in genade aangenomen. Een heel ander kader dus.

Nieuwe Testament

De notitie meent, dat in het Nieuwe Testament op allerlei plaatsen wordt opgeroepen om de verschillen die er binnen een gemeente zijn, te 'overbruggen'. Niet alleen bij accentverschillen, ook bij inhoudelijke verschillen. Maar wat wordt bedoeld met 'overbruggen'? Het woord suggereert (en zo is het m.i. in deze notitie ook bedoeld): de verschillen mogen naast elkaar blijven staan. We moeten de eenheid op een hoger plan zoeken. Soms worden grote woorden gesproken, maar toch blijft de eenheid bewaard, zegt de notitie.

Ja, maar niet omdat inhoudelijke verschillen naast elkaar mogen blijven staan. Het voorbeeld van de besnijdenis wordt genoemd (Galaten), waardoor zelfs een persoonlijke tegenstelling ontstaat tussen Paulus en Petrus. Maar klopt dit wel? Het gaat hier om een verschil van inzicht tussen gelovigen uit de Joden en gelovigen uit de heidenen. De eersten willen de besnijdenis verplicht blijven stellen. Maar dat wilden noch Paulus noch Petrus. Hun geschil ging erover: hoe gaan we met deze twee groepen om?

Paulus zegt heel scherp: wie zich nu nog laat besnijden (omdat dit volgens de Joodse wet nog zou moeten), die staat buiten Christus, buiten de genade! Dus: inhoudelijke verschillen blijven niet naast elkaar staan, maar de apostelen doen een uitspraak. En daar heeft iedereen zich aan te houden. Zo wordt de eenheid bewaard en gehandhaafd!

Maar de notitie zegt: we moeten binnen het lichaam van Christus elkaar niet langer veroordelen... (p. 68). Met als conclusie: *kleinere of grotere verschillen mogen wij benoemen en kritisch vergelijken, om ze vervolgens te overbruggen of weg te nemen, en altijd elkaar te aanvaarden* (p. 69). Wat ik mis in dit verhaal, zijn verwijzingen naar teksten als Matteüs 7:21-23 (niet iedereen die Heer, Heer zegt...). Of

Matteüs 18:15-18 (een broeder/zuster onder vier ogen aanspreken op een zonde; en wie weigert te luisteren, daarin volhardt, die wordt behandeld als een heiden of tollenaar). Of 1 Korintiërs 5:13: verwijder wie kwaad doet, uit uw midden.

Basis voor eenheid

De notitie verwijst naar 1 Korintiërs 3, met dezelfde strekking als eerder het deputatenrapport: het fundament is doorslaggevend.

Dit wordt verder uitgewerkt met verwijzing naar 1 Korintiërs 12 (vele leden, één lichaam) en Efeziërs 2 en 4 (Christus als Hoofd van zijn lichaam, de kerk). Geloof in Christus is doorslaggevend. Door dat geloof alleen zijn we één met God en één met elkaar.

Maar wanneer zijn we één in het geloof? In de Bijbel is 'geloof' niet alleen een relatiebegrip ('het geloof waarmee we geloven'), maar ook een inhoudelijk begrip ('het geloof dat we geloven')³: het geloof dat wij u hebben overgedragen (Judas :3).

En dan nog de begrippen 'waarheid' en 'dwaling'.

Bij 'waarheid' blijft de notitie bepaald vaag, hoewel Efeziërs 4:15 genoemd wordt. En ook Johannes 17. Uw Woord is de waarheid, zegt Jezus (Joh. 17:17). Maar in de notitie geen woord daarover...!

Bij 'dwaling' noemt de notitie twee dingen.

Het eerste is, dat er binnen het Jodendom (begin NT) meerdere stromingen waren, met grote meningsverschillen, bijvoorbeeld de sadduceeën met hun afwijkende ideeën over opstanding en

engelen. Maar ze zaten wel samen met anderen in één Sanhedrin. En dan volgt de opvallende zin: *Vandaag zouden sadducees denkende mensen niet gemakkelijk als lid van een gereformeerde synode worden aanvaard – maar de Joden destijds dreven dit verschil blijkbaar niet op de spits.*

Nee, maar Paulus wel!, ben ik geneigd te zeggen. We weten immers dat het Jodendom behoorlijk in verval was tijdens Jezus' leven op aarde! En sprak ook Jezus zelf hen niet aan op die dwaling dat er geen opstanding van doden zou zijn (Mat. 22)?!

Uiteindelijk komt de notitie uit bij de brieven van Johannes, met als conclusie: vooral wanneer de zuivere leer over Christus wordt aangetast, dan wordt de dwaalleer gevaarlijk en dreigend. En andere dwaalleer dan? Niet fundamenteel?

Kerkgeschiedenis

Dit wordt geïllustreerd vanuit de kerkgeschiedenis: de eerste eeuwen werden gekenmerkt door strijd over Gods Drie-eenheid en de twee naturen van

Christus (Nicea, Constantinopel, Chalcedon, Athanasius). Hier ligt kennelijk de scheidslijn!

Bij andere dwalingen ligt dat anders. Luther bijvoorbeeld wilde helemaal niet de Rooms-Katholieke Kerk verlaten. Tot hij werd gedwongen. En dat is dan een tweede 'criterium': je breekt pas met de kerk als je eruit wordt gezet, wanneer je wordt bedreigd, vervolgd, of gedood. Dat was aan de orde bij de Reformatie en bij de Afscheiding. Dat wordt hier aangeduid als het 'beginsel der afscheiding'. Over de Vrijmaking blijft de notitie op dit punt nogal vaag... (p. 72).

Welke belijdenis?

Kortom, als basis voor eenheid (in de Notitie nadrukkelijk ook bedoeld als kerkelijke eenheid!) moeten we de *Geloofsbelijdenis van Nicea* nemen. Want: *wanneer wij alleen de gereformeerde wijze van schriftverstaan en geloof aanvaarden doen wij geen recht aan de veelkleurigheid van God. Lutheranen, Anglicanen, Rooms-katholieken en baptisten – om niet meer te noemen – hebben op hun wijze iets van Gods veelkleurige licht opgevangen, verwoord en verwerkt. En: de gereformeerde traditie is veelzijdig, kleurig en krachtig, maar tegen de achtergrond van Efeziërs 3 ('samen met alle heiligen', SMA) is zij ook beperkt en in zekere zin eenzijdig te noemen (p. 74).* Verder: *Onze notitie over katholiciteit uit 2011 identificeert katholiciteit onbeargumenteerd als katholiciteit binnen het kader van de drie formulieren van eenheid. Gevolgd door de vraag: hoe verhoudt zich dat tot Gods wereldwijde kerk (p. 75)?* En een laatste citaat: *Vijftig jaar geleden konden en durfden wij dit zo niet tegen elkaar zeggen. Onze blikrichting was beperkt en wij lazen de gerefor-*

meerde belijdenis te smal, te 'vrijgemaakt'. (...) Gelukkig is het klimaat veranderd... (p. 76).

Andere koers

Uit dit gedeelte blijkt heel duidelijk dat deputaten een andere koers willen gaan varen.

Hoewel deze notitie als zodanig niet door de andere deputaten wordt onderschreven, wordt de strekking kennelijk gedeeld. Ter inleiding op deze notitie zeggen deputaten ook niet dat ze afstand nemen van deze notitie, maar dat het een bijlage is bij hun eerste hoofdstuk, en dat het op onderdelen een bredere uitwerking geeft en illustreert hoe binnen de kring van deputaten over dit onderwerp gesproken is.

Er wordt 'geloofseenheid' geconstateerd, zelfs met de Rooms-Katholieke Kerk. Hoewel bepaalde verschillen (bijv. het pausschap en de leer over Maria) als 'moeilijk te overbruggen' worden getypeerd (p. 76). Geloofsherkenning zal ik niet ontkennen, maar om Nicea als basis voor (kerkelijke) eenheid te nemen, lijkt mij beslist geen goede weg. De basis zal in veel gevallen te smal blijken te zijn. Dus gaan we een nieuwe vorm van kerkelijk contact ontwikkelen? En gaan deputaten hier niet buiten hun boekje? Ze heten niet voor niets Deputaten Kerkelijke Eenheid! Laten we niet vergeten: het gaat om kerken binnen Nederland. Dit is geen BBK-rapport over contacten met buitenlandse kerken, die een heel andere geschiedenis kennen. Met wie je dus (vaak) ook méér één blijkt, dan alleen het aanvaarden van Nicea kan doen vermoeden. In het slot van deze notitie lijkt ook deze omstandigheid even uit het oog verloren...

'Beginsel der afscheiding'

Werkelijke reden

Wat is de werkelijke reden om (kerkelijke) eenheid te zoeken en daaraan te werken met niet langer de drie formulieren, maar met de Geloofsbelijdenis van Nicea?

Dat is naar mijn mening het veranderde klimaat binnen de GKv (en onder deputaten) en de nieuwe contacten met onder andere de PKN (via de Nationale Synode). Maar wat denken deputaten hiermee te bereiken? Voorlopig wordt kerkelijke eenheid gereserveerd voor kerken met dezelfde gereformeerde belijdenis (= drie formulieren), maar de notitie gaat duidelijk verder. En het rapport distantieert zich hier niet van! Voorlopig wordt kerkelijke eenheid met de PKN niet als reëel gezien. Maar de notitie noemt zelfs de Rooms-Katholieke Kerk. Wanneer we als kerken werkelijk deze nieuwe koers gaan varen, zal het verlies groter blijken dan de winst!

Noten:

- 1 Zie hierover het artikel in het recente maartnummer van *Nader Bekeken*.
- 2 Sommige zinnen in het rapport lijken er namelijk op te wijzen, dat ook de mogelijkheid van kerkelijke eenheid op basis van de *Geloofsbelijdenis van Nicea* wordt opengehouden... (p. 4, onderaan punt 1.2; p. 5, 3^e alinea).
- 3 Zie Aanvullend rapport, p. 14.

Ook nu: sola Scriptura

Op eerdere artikelen over het lezen van de Bijbel en het onderwerp 'M/V en ambt' kreeg ik vragen en opmerkingen. In dit artikel wil ik mij verantwoord maken hoe en waarom naar mijn idee het 'sola Scriptura' in geding is.

In artikel 5 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijden we als Gereformeerde Kerken dat alleen de Bijbel normerend is voor ons geloof. Dat bepaalt ook onze omgang met de Schrift. Het is niet geoorloofd 'anders te leren dan ons reeds geleerd is door de Heilige Schrift', zegt artikel 7 van de NGB. Concreet betekent dit dat het verboden is aan het Woord van God iets toe te voegen of daarvan af te doen. Het is niet voor niets dat deze waarschuwing in heel de Bijbel doorklinkt. Je komt haar tegen in Deuteronomium 13:1 (12:32, NBG-1951), vervolgens keert ze terug in Spreuken 30:5-6 en is ze ook op meerdere plaatsen in het Nieuwe Testament te lezen, zowel in 1 Korintiërs 4:6 als in Openbaring 22:18-19. Blijkbaar gaat het hier om een belangrijke waarschuwing die wij ons zeer ter harte moeten nemen. In ieder geval moet het ons buitengewoon voorzichtig maken om te concluderen dat we een helder woord uit de Bijbel naast ons neer mogen leggen. Dat zal namelijk nooit ongestraft blijven, zoals zowel in bovenstaande tekst van Spreuken als in die van Openbaring ons wordt voorgehouden. Het moet ons ervoor behoeden om al te grote en stellige woorden te spreken als zou een

tekst met daarin een duidelijk voorschrift, waaraan we tot nu toe altijd gehoorzaam zijn geweest, in ónze tijd niet meer geldig zijn.

Nu is het niet zo dat wij als kerken daarom dan maar biblicistisch worden. Dat wil zeggen, dat elk woord uit de Bijbel voor ons een argument is of een norm voor iets dat wij nu moeten doen (het staat in de Bijbel, dus...). Al eeuwen zijn we ons bewust dat we de Bijbel anders lezen dan de Rooms-Katholieke Kerk of de wederdopers. Maar ook anders dan Joden of vrijzinnigen. Van onze voorvaders hebben we geleerd om bij ons (gereformeerd) lezen van de Bijbel oog te hebben voor:

- de heilsgeschiedenis (er is sprake van een bepaalde ontwikkeling in de Bijbel met het oog op het heil van deze wereld);
- het apostolisch leergezag (we interpretern de heilsgeschiedenis zoals de apostelen ons dat geleerd hebben);
- de sporen van de tijd die de tekst in zich draagt; wat niet betekent dat het geschrevene tijdgebonden

is (we belijden dat mensen, door de Heilige Geest gedreven, gesproken en geschreven hebben; hun woorden hebben normatieve zeggingskracht tot vandaag toe).

Tijdloos of tijdgebonden

Als het gaat om een concreet onderwerp als 'M/V en ambt', maar ook 'huwelijk en samenwonen' of 'homoseksualiteit', blijkt het nodig te zijn om bij het zorgvuldig uitleggen van teksten oog te hebben voor al deze aspecten. Met name wanneer het gaat om de vraag die tegenwoordig meer dan ooit gesteld wordt: hoe bepaal je nu wat in

de Bijbel tijdgebonden is en wat niet? In al de bovengenoemde onderwerpen komen deze vragen op omdat sommige teksten een obstakel vormen voor datgene wat wij graag zouden willen. De 'oplossing' is dan om zulke teksten als tijdgebonden te verklaren. Vandaar de vraag: hoe weet je nu wanneer je te maken hebt met een algemeen geldig voorschrift of met een voorschrift dat alleen voor die tijd gold? Vaak kan deze vraag al beantwoord worden door nuchter de Bijbel te lezen. Meestal is uit de tekst zelf of de context van het bijbelboek en eventueel de context van heel de Bijbel wel op te maken of we hier te maken hebben met een algemeen-geldig voorschrift of niet. Toch is er soms meer studie nodig.

De Bijbel tijdgebonden?

Voor die gevallen zouden de volgende vier criteria behulpzaam kunnen zijn!:

- is het gebeuren waarop het voorschrift betrekking heeft, uniek of komt het vaker voor?
- is een gegeven gebod beargumenteed en gebaseerd op een plaatselijke, tijdelijke situatie of een algemeen principe?
- is hetzelfde voorschrift of gebod gegeven in andere situaties?
- geeft de schrijver zelf aan dat zijn voorschrift algemeen moet worden toegepast of juist een beperkende reikwijdte heeft?

Wanneer je deze criteria legt naast het voorschrift van de apostel Paulus uit 1 Timoteüs 2:11-14, dan moet je het volgende concluderen:

- Paulus heeft het hier over een gebeuren en situatie waarmee wij nog steeds te maken hebben, namelijk het feit dat zowel mannen als vrouwen tot de gemeente behoren en vervolgens de vraag welke positie of plaats voor mannen en vrouwen in de gemeente is weggelegd.

Voor het feit dat het hier voorschriften over het gemeentelven betreft, zijn drie redenen te noemen: 1. Het gedeelte is een onderdeel van een groter geheel dat begint in 2:1 en eindigt in 3:16²; 2. Vers 8 en 9 zijn gericht tot mannen en vrouwen in het algemeen; als dat niet het geval is, zou het betekenen dat Paulus alleen getrouwde mannen oproept om te bidden zonder wrok of onenigheid en alleen getrouwde vrouwen oproept om zich waardig te kleden; 3. In vers 12 zou Paulus dan moeten spreken over het gezag hebben over háár man; nu formuleert hij in het algemeen: de man.

- De apostel geeft klip en klaar aan dat zijn voorschrift gebaseerd is op een algemeen principe. Expliciet verwijst Paulus naar de orde die God in het begin ingesteld heeft bij de schepping en die de vrouw als eerste doorbroken heeft bij de zondeval, daartoe misleid door de duivel.
- Paulus geeft eenzelfde soort voor-

schrift aan een andere gemeente in een andere plaats en situatie.

In 1 Korintiërs 14:34 zegt Paulus: 'Vrouwen moeten gedurende uw samenkomsten zwijgen. Ze mogen niet spreken, maar moeten ondergeschikt blijven, zoals ook in de wet staat.' Dat laatste refereert niet naar het zwijgen in de samenkomsten. Daarover wordt in de wet van Mozes niet gesproken. Wel over

Paulus, Berea

het ondergeschikt zijn. Daarover spreekt Mozes in Genesis 2 (zoals Paulus aangeeft in 1 Tim. 2:13 en 1 Kor. 11:8-9).

- De apostel formuleert zijn voorschrift universeel; het gaat over de vrouw in het algemeen.

Nergens geeft Paulus aan dat het hier alleen maar gaat over vrouwen die dwaalleer verkondigen of dat hij enkel de getrouwde vrouwen aanspreekt of vrouwen die te weinig kennis hebben of feministische vrouwen. In al die gevallen zou Paulus een beperking gegeven hebben om niet die vrouwen onrecht te doen voor wie dit specifieke niet gold. Immers, je kunt toch moeilijk aannemen dat in Efeze elke vrouw een dwaallerares was of feministisch. Ook was niet elke vrouw getrouwd (denk aan de weduwen: 1 Tim. 5:3). Ten slotte

kan ook moeilijk gesteld worden dat elke vrouw toen te weinig kennis had (denk aan Priscilla, die ook in Efeze woonde!).

Gelijkwaardig en verschil

Het feit dat we hier te maken hebben met een algemeen geldig voorschrift, wordt nog eens bevestigd door de voorschriften die de apostel Paulus geeft ten aanzien van het ambt van oudste of opziener. Hij schrijft aan Titus dat hij 'in elke stad oudsten moet aanstellen: onberispelijke mannen' (Tit. 1:5-6). Om elk misverstand af te snijden geeft Paulus hierbij nog expliciet aan dat het moet gaan om mannen 'die maar één vrouw hebben'. Precies hetzelfde vind je terug in wat hij schrijft in 1 Timoteüs 3. Ook daar stelt hij dat een opziener 'onberispelijk moet zijn' en 'de man van één vrouw'.

Ten slotte komt dit apostolische voorschrift van Paulus ook overeen met de doorgaande lijn in de Bijbel. Uit Genesis 2 en 3 blijkt dat man en vrouw volledig gelijkwaardig zijn, toch is er ook verschil. God vormde Adam uit stof (Gen. 2:7), maar Eva bouwde Hij uit een van de ribben van Adam (Gen. 2:21). Dit verschil tussen man en vrouw wordt door Paulus in 1 Korintiërs 11:8-9 kernachtig als volgt onder woorden gebracht: 'De man is immers niet uit de vrouw voortgekomen, maar de vrouw uit de man; en de man is niet omwille van de vrouw geschapen, maar de vrouw omwille van de man.' De consequentie

van dit verschil wordt na de zondeval duidelijk zichtbaar. Opvallend is namelijk dat de Here in de eerste plaats Adam verantwoordelijk stelt. Als eerste wordt hij door God ondervraagd! Hoewel de vrouw als eerste gezondigd heeft, zegt Paulus in Romeinen 5:12 dat door Adam de dood in de wereld gekomen is. In het verlengde hiervan wordt Christus door Paulus de 'laatste Adam' genoemd (1 Kor. 15:45). Hoewel man en vrouw volledig gelijkwaardig zijn, is er

Doorgaande lijn in de Bijbel

blijkbaar sprake van verschil in positie en verantwoordelijkheid.

Er zijn dus nogal veel argumenten om dit voorschrift van de apostel Paulus te zien als een algemeen geldende regel. Dat is ook de reden waarom we als kerken die het 'sola Scriptura' belijden, deze woorden van Paulus niet naast ons neer hebben durven leggen in de afgelopen eeuwen.

Pogingen tot ontkrachten

Dat neemt niet weg dat in de loop van de tijd er onnoemelijk veel pogingen gedaan zijn om dit voorschrift van Paulus op de een of andere manier te ontkrachten. Soms openlijk, soms ingewikkeld, soms heel vindingrijk. Als ik al deze pogingen probeer te clusteren, dan kom ik tot vijf verschillende manieren.

De tijd van de tekst

In de eerste plaats zijn die pogingen te noemen waarbij de focus helemaal komt te liggen op de context van die tijd. Er wordt een schets geboden van de toenmalige situatie. Vervolgens wordt gesteld dat die situatie nu niet meer geldt en dat daarom het voorschrift ook tijdbepaald is.

Er is een tweetal bezwaren tegen al deze pogingen in te brengen:

1. Welke schets van de tijd van de tekst ook gegeven wordt, niemand kan het sluitende bewijs daarvoor leveren. Dat blijkt ook wel: als het gaat om 1 Timoteüs 2, zijn er verschillende schetsen in omloop. En er komen nog steeds nieuwe bij. Dat laatste zegt al genoeg. Blijkbaar kan geen enkele schets de toets van kritiek doorstaan.
2. In zijn algemeenheid betekent het feit dat er een mogelijke situatieschets gegeven kan worden, nog geen weerlegging van het feit dat er sprake is van een algemeen geldig voorschrift. Stel dat we, in het geval van 1 Timoteüs 2, met zekerheid kunnen vaststellen wat de situatie in Efeze is geweest ten tijde van het schrijven van deze brief. Dan nog blijft staan dat Paulus argumenteert vanuit het gegeven dat God

vóór de zondeval een bepaalde orde heeft ingesteld. Het feit dat een schriftwoord is ontstaan in een specifieke situatie, betekent nog niet dat het daarmee zijn normativiteit verliest. In dat geval zou de normativiteit van heel de Bijbel op het spel staan.

De bedoeling van de auteur

In de tweede plaats zijn er pogingen die meer de focus leggen op de bedoeling van de auteur. Er wordt geprobeerd om in de huid van Paulus te kruipen, om zo te achterhalen wat zijn precieze intentie is geweest voor datgene wat hij in deze brief voorschrijft. Het gaat dan om redeneringen als: 'Paulus wil voorkomen dat de gemeente een slechte naam krijgt bij de buitenwacht', of: 'Paulus is overtuigd van een nabije wederkomst van Christus en wil daarom niet te veel overhoophalen in de gemeente', of: 'Paulus kon in zijn tijd er nog niet voor kiezen om de lijn van gelijkheid tussen man en vrouw te honoreren omdat hij te rekenen had met de ondergeschikte positie van de vrouw in de maatschappij van toen'. De meest bijzondere poging die ik gelezen heb, is 'dat Paulus in 1 Timoteüs

In de huid van Paulus kruipen

Tegen al deze pogingen kunnen dezelfde bezwaren geuit worden als bij de focus op de context. Allereerst is elke poging een vorm van gissen. Als de apostel Paulus er zelf niets over zegt, wie kan dan claimen de ware intentie te weten? In de tweede plaats geldt ook hier dat niet ons inzicht in de bedoeling van deze apostel doorslaggevend is, maar datgene wat door Paulus zelf naar voren wordt gebracht. Hij grondt zijn voorschrift in het algemene principe van de scheppingsorde. Welke bedoeling Paulus ook precies heeft gehad, dit algemene principe wordt daarmee niet minder algemeen. Bovendien is het nogal wat: je zegt in feite dat Paulus iets anders bedoelt dan hij zegt en dat jij degene bent die dat weet!

Redeneren vanuit het nu

In de derde plaats wordt een ander soort pogingen gekenmerkt door een sterk redeneren vanuit het nu. De tijd van vandaag, datgene wat we nu doen of wat nu gewoon is, wordt het ijkpunt of vertrekpunt. De meest gehoorde tegenwerping tegen de woorden van Paulus in 1 Timoteüs 2 is bijvoorbeeld: in 1 Korintiërs 11 geeft Paulus het voor-

2:13 helemaal niet de bedoeling heeft om te verwijzen naar de scheppingsorde'. De meest makkelijke poging is die waar Paulus wordt bestempeld als 'vrouwonvriendelijk'.

schrift over een hoofdbedekking voor de vrouw, dat volgen we toch ook niet op? Met andere woorden: waarom zouden we zijn voorschrift in 1 Timoteüs 2 dan wel opvolgen?

Dit lijkt een sterk argument. Toch is het maar schijn. Dat blijkt vooral daaruit dat er, gesteld dat de bewering waar is en wij dus al langer tegen woorden van Paulus ingaan, geen oproep tot bekering volgt. Dat zou je dan verwachten! Voor mensen die de Bijbel serieus willen nemen en als normatief zien voor hun geloof, lijkt het me nogal een schokkende conclusie dat we tegen Gods Woord ingaan! Het is echter de vraag of we dat ook doen. Zoals eerder gezegd, we zijn niet biblicistisch in ons bijbellezen. Het is niet een kwestie van: het staat er, dus we moeten het doen. Het gaat erom dat we ook precies kijken hoe het er staat en wat er precies algemeen geldig en wat juist tijdgebonden is. En dan zal blijken dat we niet tegen een voorschrift van Paulus ingaan wanneer vrouwen geen hoofdbedekking dragen. Die vrouwelijke hoofdbedekking komt namelijk ter sprake in het kader van het hoofd-zijn van de man en de onderschikking van de vrouw. Het voorschrift om dit verschil in positie tussen man en vrouw niet te ondermijnen geldt nog steeds.

Het algemene principe dat Paulus in 1 Korintiërs 11 aansnijdt, is de onderschikking van de vrouw aan de man. Met nadruk zegt hij dat die onderschikking niet betekent dat de vrouw minderwaardig is, maar wel dat ze een eigen positie heeft naast de man. Dus strikt genomen gaat het hier niet om een voorschrift over hoofdbedekking, als wel om een voorschrift om het principe van verschil in positie niet te ondermijnen. In dat verband komt de hoofdbedekking ter sprake. Expliciet refereert Paulus aan wat toen gebruikelijk was en als schandelijk werd gezien (vss. 4-6). En verderop, in vers 14, komt Paulus er nogmaals op terug. Om het in een parafraze van prof. Van Bruggen te zeggen: 'Wie man en vrouw gelijkstelt in het optreden, is eigenwijs tegenover de les van de natuur. Hij sluit zijn ogen voor verschillen die zich opdringen.'³

Een ander, veelgehoorde tegenwerping vanuit het hier en nu is, dat gewezen wordt op het feit dat in onze tijd vrouwen in het bedrijfsleven of de politiek leidinggevende functies bekleden. Daar hebben we geen bezwaar tegen. Het

voorschrift van Paulus dat de vrouw geen gezag mag hebben over de man, volgen we dus allang niet meer op. Met andere woorden: waarom zouden we dit voorschrift dan nog wel opvolgen als het gaat om een leidinggevende functie in de kerk? Ook hier komt het weer aan op zorgvuldig bijbellezen. En dan wordt duidelijk dat er verschil is tussen gezag waarvan sprake is in een bedrijf of politieke functie en het gezag waarover de apostel Paulus het heeft. Die twee zijn niet over een kam

te scheren. Ook hier blijkt dat we niet ingaan tegen het voorschrift wanneer we geen bezwaar hebben tegen het feit dat vrouwen in de maatschappij een leidinggevende functie vervullen. 'Het gezag hebben' waarover Paulus spreekt in 1 Timoteüs 2:12, refereert aan de taak die oudsten in de gemeente hebben. Oudsten zijn opzieners die als herders de kudde moeten weiden (Hand. 20:28). Dit brengt een grote verantwoordelijkheid mee. Zij waken over uw zielen, zegt de Hebreëenschrijver. Daarom roept hij zijn lezers op om hun voorgangers te gehoorzamen en onderdanig te zijn (Heb. 13:17). Een vrouw aan het hoofd van een bedrijf of in de politiek heeft wel gezag, maar 'ze waakt niet over mijn ziel'. In die zin heeft ze geen gezag over mij. Ook tast ze daarmee niet de extra verantwoordelijkheid aan van een man die als hoofd zijn eigen vrouw als eerste moet liefhebben, zoals Christus de gemeente heeft liefgehad (Ef. 5:25).

Redeneren vanuit een andere tekst

Een vierde cluster van pogingen is te rubriceren op de noemer 'redeneren vanuit een andere tekst'. Met behulp van wat ergens anders in de Bijbel gezegd wordt, wordt dan datgene wat Paulus in 1 Timoteüs 2 zegt, weggezet.

Meestal gebeurt dit door een tekst als Galaten 3:28, waar gezegd wordt dat er 'in Christus sprake is van man noch vrouw'. Maar het kan ook door te wijzen op Genesis 1:27, waar staat dat God de mens naar zijn evenbeeld schiep 'mannelijk en vrouwelijk'. De redenering is dan dat we in deze teksten te maken hebben met de oorspronkelijke lijn van de Bijbel. Hier lees je hoe God het eigenlijk bedoeld heeft. Man en vrouw zijn volkomen gelijk, ze vullen elkaar aan en hebben samen de opdracht om te heersen over de aarde. Paulus kon in zijn tijd dit ideaal wel verwoorden, maar het was nog niet mogelijk om dit ook concreet in praktijk te brengen. Zijn voorschrift in 1 Timoteüs 2 – zo wordt dan beweerd – is wat dat betreft nog onder de maat.

Het probleem met deze pogingen is dat de Bijbel tegen zichzelf wordt uitgespeeld. In

plaats van dat er werk gemaakt wordt om genoemde teksten in het licht van elkaar te bekijken, worden teksten meteen tegenover elkaar geplaatst. In Galaten 3:28, bijvoorbeeld, gaat het helemaal niet over de eigen positie en verantwoordelijkheid van man en vrouw, maar over het kind-zijn van God. Voor dit kind-zijn maakt het niet uit of je man of vrouw bent. En natuurlijk zijn zowel man als vrouw door God als gelijken geschapen. De vrouw is een hulp náást (letterlijk: tegenover) de man. Maar dat zegt nog niets over het feit dat beiden geen eigen positie of rol zouden vervullen. Zoals Paulus zegt in 1 Korintiërs 11:12: 'Zoals de vrouw uit de man is voortgekomen, zo bestaat de man door de vrouw.' Heel cryptisch en kort vind je hier die twee lijnen van de Bijbel terug die je niet tegen elkaar moet uitspelen. Doe je dat wél, dan begeef je je op een gevaarlijk pad dat je in de handen drijft van schriftkritiek.

Fik Meijer, die onder de vrijzinnigen gerekend kan worden, verwoordt het als volgt: 'Het [is] maar de vraag of de passages waarin Paulus vrouwen discriminerend wegzet ook zo zijn opgeschreven zoals ze tot ons zijn gekomen. Ik kan mij goed vinden in de suggesties van verscheidene geleerden

dat de negatieve passages over vrouwen latere toevoegingen zijn.⁴

Retorisch argument

Een laatste cluster van pogingen is nog weer van een ander kaliber. Je zou kunnen zeggen: het zijn pogingen die meer retorisch van aard zijn, in de zin van: er is sprake van een sterke suggestie. Onder het mom van 'de vrijheid van exegese' wordt een bepaalde exegese naar voren geschoven. Wanneer er dan bezwaren tegen deze exegese worden ingebracht, wordt geconcludeerd dat je blijkaar verschillend tegen een tekst kunt aankijken. Als het gaat om wat Paulus in 1 Timoteüs 2 naar voren brengt, wordt dan gezegd: wat Paulus hier zegt, wordt door verschillende mensen anders uitgelegd. Waarmee dan gesuggereerd wordt: het is allemaal niet zo duidelijk. En de conclusie kan dan zijn dat er onvoldoende eenduidigheid en zekerheid is om op basis van deze tekst te concluderen dat de vrouw niet in het ambt mag. Het feit dat er meerdere exegeses mogelijk zijn, wordt dus als argument gebruikt om Paulus' voorschrift te ontcrachten.

Hoe sterk is dit argument? Dat wordt duidelijk als je het toepast op een heel ander thema. Voormalig GkV predikant Ton de Ruiter geeft bijvoorbeeld in zijn boek *Jezus in ons*⁵ een compleet andere exegese van teksten die gaan over de betekenis van Christus' lijden en sterven voor ons. Hij komt dan tot de conclusie dat er geen sprake is van een 'verzoening door voldoening'. God eist geen betaling voordat Hij vergeeft, maar God vergeeft wie berouw heeft, 'om niet'. Is het nu zo dat we nu moeten concluderen dat al die teksten die lijken te gaan over het feit dat Christus voor onze zonden betaald heeft, blijkbaar niet duidelijk zijn? Er is immers een andere uitleg mogelijk? Het lijkt mij niet. Het feit dat er een andere exegese gegeven kan worden, betekent nog niet dat daarmee woorden uit de Bijbel opeens niet meer duidelijk zijn. Waarom niet? Omdat er namelijk altijd onderscheiden kan worden tussen een goede en een slechte exegese. Vrijheid van exegese wil niet zeggen dat elke exegese dan ook de toets van de kritiek kan doorstaan.

Het is niet voor niets dat het retorische geweld van politici die allerlei beweringen de ether in slingeren, journalisten aanzet tot 'fact checking'. Dat zou in de kerk ook moeten. Als het gaat om de exegese van Paulus' woorden in 1 Timoteüs 2, komt het aan op 'fact checking'. Klopt de uitleg die van deze tekst gegeven wordt? Is het te rijmen met wat in de tekst staat? Wordt er een valide argument gegeven om de algemene geldigheid van Paulus' voorschrift te ontcrachten?

Wat staat er op het spel?

Waarom is dit alles zo belangrijk? Waarom hamer ik zo op de manier van bijbellezen? Wat staat er op het spel? Laat ik eerst duidelijk zeggen: het gaat me absoluut niet om vrouwen, om hen als minderwaardig te achten voor de opbouw van de gemeente. Integendeel. We hebben elkaar nodig, niemand is minder of meer. Maar waar gaat het wel om? Dit: in de vorige eeuw hebben we gestreden tegen de geest van het modernisme. In andere kerken zagen we die geest binnensluipen. Het is een geleidelijk proces, dat niet te stoppen is (de beide dominees Ter Linden zijn een duidelijk voorbeeld, of Harry Kuitert). In deze eeuw hebben we te strijden op een ander front, namelijk de geest van het postmodernisme. Het is nu deze geest die de kerken binnensluipt. Ook dit gaat geleidelijk, maar het begint wel ergens. Namelijk op het punt dat we de Bijbel anders gaan lezen. Dat wil niet zeggen dat iedereen die voor openstelling van alle ambten voor de vrouw is, onmiddellijk (postmodern) vrijzinnig is.

Maar wel dat op basis van de argumenten die tot nu toe gegeven worden, de deur daarvoor wagenwijd wordt opengezet. De geest van de postmoderne vrijzinnigheid is alleen te bestrijden wanneer we uitgaan van datgene wat er in de Bijbel, ook met het oog op ons en onze tijd, geschreven staat.

Een kerk die haar uitgangspunt neemt in de Schrift en het 'sola Scriptura' belijdt, kan een voorschrift van Paulus, die door Christus zelf is aangesteld, niet negeren, zonder haar eigen uitgangspunt te ondergraven. Daarom ook nu: sola Scriptura! Juist nu!

Noten:

- 1 Ik ontleen deze criteria aan: Douglas J. Moo, 'The Interpretation of 1 Timothy 2:11-15: A Rejoinder', in: *Trinity Journal* 2 (1981), p. 220. Vgl. ook: Samuele Bacchiocchi, *Women in the Church. A Biblical Study on the Role of Women in the Church*, Berrien Springs, p. 147.
- 2 Ridderbos noemt dit in zijn commentaar: 'We hebben hier, in de hss. 2 en 3, iets als een eerste kerkorde voor ons' (*De pastorale brieven* (Commentaar op het Nieuwe Testament), Kampen 1967, p. 69).
- 3 J. van Bruggen, *Emancipatie en Bijbel*, Amsterdam 1974, p. 80.
- 4 Fik Meijer, *Paulus. Een leven tussen Jeruzalem en Rome*, Amsterdam 2012, p. 187.
- 5 Ton de Ruiter, *Jezus in ons. Een andere kijk op verzoening*, Kampen 2009.

Themanummer M/V

Wilt u het themanummer M/V (*Nader Bekeken* februari jl.) gebruiken voor bespreking in uw kerkenraad of gespreksgroep? U kunt het nummer bijbestellen door een e-mail te sturen naar NaderBekeken@spabonneeservice.nl.

Bij grotere bestellingen worden voor dit speciale nummer geen kosten berekend!

Het droevigste boek dat ik ooit gelezen heb*

Ik ben een trage lezer. En ik houd van lezen! Maar ik kan me moeilijk concentreren, ik ben zomaar afgeleid. Het moet dus stil zijn en ik wil alleen zijn. Daarom heb ik een boekenplankje in het toilet beneden en een boekenstapel op een krukje boven in de badkamer. Daar lees ik op dit moment het vlotte vertelboek van Twan Geurts over de Utrechtse paus en beneden lees ik een bundel dierenverhalen van Koos van Zomeren. Intussen ligt er op de huiskamertafel een dik boek van zeshonderd bladzijden, voor de koffietijd en nog even voor het slapengaan. 't Maakt de koffie niet gezellig en 't blijkt een aanslag op de nachtrust. Het is een boek van Anna Bikont, *De misdaad en het zwijgen*. Het gaat over een pogrom in Polen. Op 10 juli 1941 werd in het Poolse stadje Jedwabne een afschuwelijke misdaad begaan. Vroeg in de middag werd de Joodse bevolking op aanwijzen van de Duitse SS door nota bene de niet-Joodse medeburgers bijeengedreven in een kerk. Ze werden – mannen, vrouwen en kinderen – uit hun huizen geslagen en letterlijk aan hun haren door de straten gesleept. De kerk vol angst werd in brand gestoken: ruim vijftienhonderd slachtoffers... Deze misdaad werd natuurlijk van alle kanten veroordeeld. Maar slechts een paar mensen zijn hiervoor gestraft. En tot op de dag van vandaag probeert dit stadje de werkelijke toedracht verborgen te houden.

Het lezen schiet niet op. Ik kocht het boek in januari, ik wil het voor de 4^e mei uit hebben. Ik lees elk woord, ik neem kennis van elk detail, ik spel de moeilijke Poolse namen. Het is een emotionele worsteling, elke alinea schokt. Waarom doe ik dit? Het boek vraagt hierom: het is een angstaanjagend en noodzakelijk boek, staat er op de cover. En in mijn hoofd zit al lang de pijnigende vraag: hoe kan een mens zoiets gruwelijks doen?

Het is geschiedenis, steeds langer geleden. En niet te lang geleden. Op de dag waarop ik deze column schrijf, is er een discussie in de media. Heeft onze schooljeugd wel kennis van de Holocaust? 'Holocaust in het onderwijs' blijkt op bepaalde plekken in onze samenleving een probleem te zijn. Het ligt gevoelig op – neem nu – het college voor islamitisch onderwijs in Rotterdam-Zuid.

En het is ineens een onderwerp op de catechisatie in Waardhuizen. We hebben het over het zesde gebod. Ik stel de vraag of hier ook moordenaars zijn. Nee, luidt het stellige antwoord. Zullen we dan opgelucht en dankbaar doorgaan naar het zevende gebod, zo vraag ik? Een catechisant zegt te vermoeden dat er toch nog wel een lesje over de doodslag zal zijn te geven. We openen de Bijbel. We lezen uit de Bergrede hoe de Heer Jezus dit gebod behandelt.

En dan blijkt het maar niet enkel om een daadwerkelijke moord te gaan. *Dit zeg ik over dit gebod: Ook wie kwaad wordt op een ander, moet gestraft worden. Ook wie een ander dwaas noemt, moet voor de rechter komen. En wie de ander een gek noemt, komt in het eeuwige vuur* (Mat. 5:21-22).

Ik doe een rondje: Als je ruziet, wat zeg je dan? Durf je mij je scheldwoorden op te biechten? Ze durven het! En we vervuilen onmiddellijk ons mooie lokaal. Het gaat om een bekend jargon: idioot, mongool en zo. Schunnige taal bekend van de schutting. En dan hoor ik van een van mijn catechisanten het woord 'vuile Jood'. Ik vraag 'm: waar heb je dat woord geleerd? Hij haalt z'n schouders op. Maar, na enig nadenken, legt hij uit: Dat zeggen ze in het stadion, tegen Ajax...

Het dikke boek van Bikont kent een eenvoudige analyse: het is in Jedwabne ooit begonnen met een scheldpartij. En niet in het stadion in de hitte van een wedstrijd, maar in het ooit vredige stadje: de ene buur tegen de andere buur.

Ik vraag mijn groep naar de gevoelswaarde van het scheldwoord over de Jood. Gelukkig begint iemand over de oorlog, de genocide van de Joden. In Waardhuizen is kennis van de Holocaust! Dat wordt ons verteld op school, dominee! Jullie krijgen goed onderwijs, zeg ik. En ik ben blij met onze catechisatie! Het onderwijs van de catechismus, de spiegel van Gods wet: naar onze aard zijn we erop uit om te haten.

Ik zie ze schrikken bij het woord van de Heer: Je komt in het vuur van de hel als je... scheldt! Angstaanjagend maar noodzakelijk onderwijs, om het vuur van Jedwabne te voorkomen.

* Dit is gezegd door de Poolse dichteres Wislawa Szymborska (overleden in 2012) toen zij *De misdaad en het zwijgen* had gelezen.

Emmaüsgangers in soorten en maten

‘Diezelfde dag gingen twee van de leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet en zestig stadië van Jeruzalem verwijderd ligt.’

(Lucas 24:13)

Bijna een jaar geleden maakte ik met een groep christelijke theologen een achtdaagse studiereis naar Israël. In Jeruzalem spraken we met zowel orthodoxe als messiasbelijdende Joden en in Betlehem met Palestijnse christenen.

Op de terugweg naar het vliegveld bij Tel Aviv deed zich de mogelijkheid voor een tussenstop te maken in Emmaüs-Nicopolis (Nicopolis is de naam die de Romeinen later hebben toegevoegd, toen het dorp na een verwoestende aardbeving herbouwd werd tot een stad). Deze plaats heeft een strategische ligging ten noordwesten van Jeruzalem en is dan ook in de Joodse geschiedenis bekend vanwege de slag bij Emmaüs. In 165 voor Chr. wist Judas Makkabeüs daar het leger van de Syrische koning Antiochus IV Epifanes te verslaan (1 Mak. 3:27 - 4:25). Tegenwoordig is in Emmaüs een katholiek klooster gevestigd. Het klooster staat midden tussen de opgravingen: Joodse graftombes uit de eerste eeuw, en uit later tijd een Romeins badhuis en een Byzantijnse kerk met een aparte doopkapel. Die doopkapel zou gebouwd kunnen zijn op de plek van het huis van Kleopas, aldus zuster Agnes, die ons rondleidde.

Voetsporen

Zo traden wij in de voetsporen van de Emmaüsgangers over wie Lucas 24 vertelt. Op de dag van de opstanding wandelden twee leerlingen van Jeruzalem naar Emmaüs, blijkbaar het dorp waar ze woonden. Zodoende begaven ze zich buiten de stad, volgens Marcus 16:12 ‘naar agrarisch gebied’ (Grieks: *eis agron*). Onderweg kwam een vreemdeling naast hen lopen die met hen in gesprek raakte. Desgevraagd vertelden de Emmaüsgangers over de kruisdood van Jezus uit Nazaret, drie dagen eerder. Een diepe teleurstelling, want ‘wij leefden in de hoop dat Hij degene was die Israël zou bevrijden’ (vs. 21). Deze woorden herinneren aan het slot van de toespraak die Judas Makkabeüs voorafgaand aan de slag bij Emmaüs had gehouden om zijn soldaten moed in te spreken: ‘Dan zullen alle volken weten dat er iemand is die Israël bevrijdt en redt’ (1 Mak. 4:11). Maar blijkbaar was

Jezus uit Nazaret geen tweede Judas Makkabeüs. Met zijn dood is alle hoop op een nieuwe bevrijding van Israël vervlogen.

Vlak bij Emmaüs gekomen, leek het alsof de vreemdeling verder wilde reizen, maar de leerlingen drongen er sterk bij hem op aan dat niet te doen. Hij ging dus mee het dorp in, hun huis binnen. Toen ze gedrieën de maaltijd gebruikten, veranderde de onbekende gast in een gastheer. Hij nam het initiatief: Hij pakte het brood, sprak het zegengebied erover uit, brak het in stukken en gaf het hun. Niet zij hielden maaltijd met Hem, maar Hij met hen (vgl. Op. 3:20). Aan zijn vanzelfsprekende optreden als gastheer herkenden de Emmaüsgangers Hem: de opgestane Heer. Op datzelfde ogenblik verdween Hij uit hun gezichtsveld en zij keerden meteen terug naar Jeruzalem om te vertellen wie ze hadden ontmoet. Daar troffen ze de elf en de andere leerlingen ‘samenvergaderd’ (vers 33), zoals de Statenvertaling terecht zegt, dus in vergadering bijeen. Nog voordat de Emmaüsgangers het grote nieuws konden vertellen, klonk het hun al van de anderen tegemoet: ‘De Heer is werkelijk uit

Rob van Houwelingen
Woordwaarde

de dood opgewekt en Hij is aan Simon verschenen' (vs. 34).

Kleopas en Maria

Waarom wordt slechts een van beide Emmaüsgangers bij name genoemd? Richard Bauckham betoogt in zijn boek *Jesus and the Eyewitnesses*, dat schijnbaar overbodige persoonsnamen in de evangeliën de ooggetuigen aanduiden die het verhaal hebben verteld. Inderdaad kan Lucas bij het schrijven van hoofdstuk 24 door Kleopas geïnformeerd zijn. De vroegchristelijke overlevering beschouwt deze Kleopas trouwens als de broer van Jozef en in dat geval zou hij een oom van Jezus geweest zijn. Het geeft iets extra's aan de mysterieuze ontmoeting bij Emmaüs, als daar ook nog de familieband doorheen schemerde. Daarmee is het raadsel van die anonieme metgezel echter nog niet opgelost. Sommigen denken aan de evangelist, die zijn eigen naam bescheiden verzwijgt. Maar Lucas was een niet-Jood, afkomstig uit Antiochië, die pas later een reisgenoot van Paulus werd; het is onwaarschijnlijk dat hij rond Pasen al in Jeruzalem was en tot de leerlingen behoorde. Anderen veronderstellen dat Kleopas zijn zoon bij zich had, die volgens de overlevering Simeon heette. Hij werd tot opvolger van Jakobus gekozen als leider van de gemeente in Jeruzalem. Op zich is deze identificatie mogelijk, al blijft het vreemd dat alleen Kleopas bij name wordt genoemd. Maar waarom denken we bij twee leerlingen automatisch aan twee mannen? Kan die tweede Emmaüsganger niet minstens zo goed een vrouw geweest zijn, namelijk de echtgenote van Kleopas? In het verhaal vormen zij echt een paar, met een gezamenlijke woning, waar ze een gast uitnodigen. En háár naam kennen we uit de Bijbel: een van de ooggetuigen bij de kruisiging van Jezus was Maria, de vrouw van Kleopas (hier Klopas genoemd [Joh. 19:25]). Als zij haar man on-

derweg vergezeld, hoefde haar naam niet noodzakelijk vermeld te worden.

Middagmaal en avondmaal

Een ander raadsel in het verhaal is dat de Emmaüsgangers na de maaltijd het hele eind naar Jeruzalem teruglopen. Lucas rekent met een afstand van 'zestig stadie', dat is iets meer dan elf kilometer. Zo dicht bij Jeruzalem ligt het huidige Emmaüs duidelijk niet. Toch verwijzen de vroegste kerkvaders allemaal naar dit Emmaüs-Nicopolis en op het topografische vloermozaïek van Madaba (Jordanië) uit de zesde

De Emmaüsgangers, Rembrandt

eeuw na Chr. staat dan ook de naam Nicopolis vermeld. Hoe zich dat precies verhoudt tot wat Lucas aangeeft, weet niemand. Wel bestaat er een tekstvariant die zich niet heeft doorgezet maar onder andere bewaard is gebleven in de oude codex Sinaiticus, die leest 'honderd zestig stadie', oftewel bijna dertig kilometer, hetgeen beter zou kloppen. Maar die forse reisafstand maakt het verhaal nog raadselachtiger. Het was toch al zowat avond? Hebben de Emmaüsgangers dan op de terugweg urenlang in het donker gelopen? Recent taalkundig onderzoek heeft uitgewezen dat de meeste vertalingen hier misleidend zijn. De Emmaüsgangers gebruikten twee uitdrukkingen die het-

zelfde zeggen, zodat je in vers 29 moet vertalen: 'Het gaat naar de avond en de dag heeft zich reeds gewend' (Grieks: *pros hesperan estin kai keklikon èdè hè hèmèra*; het vergelijkbare *hè de hèmèra èrxato klinein* in Luc. 9:12 kan als volgt vertaald worden: 'Toen de dag begon te wenden...'). Met andere woorden: de zon is over haar hoogtepunt heen, het is al de tweede helft van de dag, u kunt beter bij ons blijven. Zodoende nuttigden ze in Emmaüs het middagmaal en waren ze terug in Jeruzalem op de tijd van het avondmaal (vgl. Luc. 24:41-43). Iemand heeft bij wijze van experiment het traject Jeruzalem - Emmaüs gelopen. Hij deed er vijf uur over. In omgekeerde richting ben je iets meer tijd kwijt, want Jeruzalem ligt hoger dan Emmaüs. Maar wie dolenthousiast is, moet op één dag heen en weer kunnen.

Blijf bij mij Heer

Op de laatste dag van onze Israëlreis hadden wij dus nog geleerd dat 'Blijf bij mij Heer' niet alleen geldt 'wanneer het duister daalt', zoals het lied zegt. En ook dat dit lied beter door een gemengd koor kan worden uitgevoerd dan door een mannenkoor. Nog voordat de dag zich had gewend,

reisden we verder richting vliegveld: Emmaüsgangers per minibus, onder wie één echtpaar.

Meer informatie

- K.-H. Fleckenstein, M. Louhivuori & R. Riesner: *Emmaus in Judäa. Geschichte – Exegese – Archäologie*, Gießen, Brunnen Verlag, 2003.
- Adelbert Denaux, 'The Meaning of the Double Expression of Time in Luke 24,29', in: J. Verheyden, G. van Belle & J.G. van der Watt (eds.), *Miracles and Imagery in Luke and John. Festschrift Ulrich Busse*, Leuven, Peeters, 2008, p. 67-88.
- Website: www.emmaus-nicopolis.org.

Vereiste geheimhouding

Nieuw in de KO-2014 is de bepaling inzake de geheimhouding. De Christelijke Gereformeerde Kerken kennen als vraag bij de bevestiging van ambtsdragers: Beloofd gij uit liefde tot Christus en Zijn gemeente uw ambt getrouw te bedienen en de vereiste geheimhouding te betrachten ten aanzien van wat bij de uitoefening van uw ambt vertrouwelijk te uwer kennis wordt gebracht? Wij kennen zo'n vraag niet. Wij hebben sinds de KO-2014 een kerkorde-artikel: 'De ambtsdragers en overige werkers in de kerk nemen de vereiste geheimhouding in acht ten aanzien van de zaken die hun in de uitoefening van hun ambt, dienst, functie of taak ter kennis komen en die een vertrouwelijk karakter dragen' (C49.3).

De plicht van geheimhouding honoreert de overtuiging dat vertrouwelijkheid essentieel is voor het zoeken van ambtelijke hulp. Waar pastoranten zich niet veilig voelen, wordt pastorale zorg gemeden.

Geheimhouding is iets anders dan geheimzinnigheid. We zoeken ons welzijn niet in grenzeloze privacy, stiekemigheid of doofpotcultuur. *God* is onze eer, zingen we met David. En onze bescherming zoeken we bij *Christus*. *Volstrekte* geheimhouding strookt ook niet met de rechten en plichten die het leven in de kerk van Christus met zich meebrengt. De kerk is een lichaam waarvan de leden met elkaar meeleven, elkaar bemoedigen en aansporen. Samen weten ze zich geroepen tot dienst aan de Here. Daarin helpen ze elkaar, corrigeren ze elkaar en stimuleren ze elkaar. Hun spreken en hun onderlinge omgang kenmerken zich door de vrucht van de Geest: liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Ze zijn eropuit dat de vrede van Christus volop genoten kan worden.

Binnen de kerk geldt daarom niet alleen het eigen recht op privacy, maar ook het recht van kerk en kerkenraad op een leven als gemeenschap in godsvrucht, vrede en orde. Kerkleden staan open voor wat dat met zich meebrengt. Ze delen in elkaars vreugden. Ze ervaren onderlinge hulp als hulp die ze van Christus ontvangen. Ze gaan serieus om met vermaan in hun richting in het geloof dat eerlijk beliden zonde door de Here wordt vergeven. Ze vertrouwen zich aan God en aan elkaar toe en mogen daarin de ruimte van het evangelie beleven. Ze waken over de eer van God, de reputatie van de gemeente en de goede naam van haar leden. Zo bewegen ze zich tussen de polen van hartelijke openheid en noodzakelijke vertrouwelijkheid.

Als het gaat om de taak van de ambtsdragers, is het goed te weten dat zij het samenleven en meeleven in de ge-

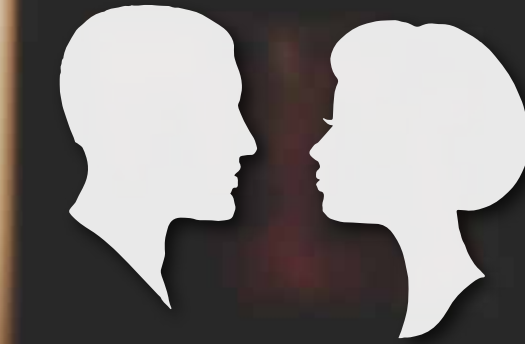
meente concreet hebben te faciliteren en te bevorderen. Mededelingen die daartoe in de kerkorde worden voorgeschreven en die tot de 'huisstijl' behoren, kunnen niet worden aangevochten met een beroep op privacy. Uiteraard betekent dit niet dat maar alles kan worden meegedeeld. Als het gaat om zaken van wel en wee, zijn gemeenteleden de 'eigenaars' van die informatie. Zij geven als mondige kerkleden zelf aan waar zij (geen) ruchtbaarheid aan willen geven en voorbede of dankzegging voor vragen.

In gereformeerde kerken wordt het ambtswerk verricht in het verband van een college, de kerkenraad, en met inschakeling van hen die goede bijstand en/of advies kunnen verlenen. Op die wijze wordt de kwaliteit van het werk en de heiligheid van de gemeente gediend. Dat kan vragen om het delen van informatie binnen de kerkenraad. Uiteraard geldt daarbij dat betrokkenen de vereiste geheimhouding betrachten.

Belangrijk om te vermelden is dat geheimhouding niet betekent, dat ambtsdragers verboden wordt hun informatie te delen wanneer dat nodig is om ernstige misdrijven te stoppen of wanneer de heiligheid van de kerk in geding is. Dan wenden ze zich tot de instantie die tot handelen geroepen en bevoegd is.

Helaas doen in de gemeente van Christus zonde en afbraak en ontwrichting nog altijd hun werk. Daarmee geconfronteerd is de gemeente beducht voor de wijze waarop de zonde tegen het negende gebod de groei van het geloof en het belang van de gemeenschap schaadt. Uitdrukkelijk roept Christus op de zonde in zo klein mogelijke kring te houden en daarom eerst onder vier ogen te werken aan bekering. Vlotte oordelen en doorvertelde zonden knakken reputaties en richten grote schade aan. Ze dringen betrokkenen eerder in een houding van vervreemding dan dat het helpt de zonde weg te doen. Zeker buiten de bescherming van het evangelie zijn mensen gevoelig voor beeldvorming die omtrent hen ontstaan is. Daarom staat juist bij hen die weinig of geen verbondenheid met de gemeente (meer) ervaren, de zaak van de vertrouwelijkheid op scherp en vergt die extra zorgvuldigheid van de zijde van de kerk.

Rapport *Samen dienen en eenheid en gezag van de Schrift*

In *Nader Bekeken* van maart liet Dolf te Velde zien dat de vraag of 'het ambt' in de gemeente opengesteld kan worden voor vrouwen, samenhangt met het schriftgezag. Hij zoomt uit naar de bredere gevolgen die een dergelijke beslissing heeft voor onze omgang met de Bijbel. In dit artikel wil ik inzoomen op de manier waarop die omgang met de Bijbel vorm krijgt in het rapport zelf.

Deputaten hebben veel werk verzet voor dit rapport. Voor die inzet past onze waardering en dank. Toch kunnen we het daar niet bij laten. In dit artikel zal ik verwijzen naar twee excursen. Die kunt u vinden op www.woorden-wereld.nl.

Situatie

Op de vorige GS (Ede 2014) brachten de toenmalige *Deputaten M/V in de kerk* als hun mening: het past binnen het kader van de Schrift, wanneer ook vrouwen in de kerkelijke ambten mogen dienen. De synode kon echter niet instemmen met de onderbouwing daarvoor. De nieuwe deputaten kregen onder andere de opdracht mee, opnieuw te werken aan bijbelse visievor-

ming. Wel met inachtneming van het volgende: het doorlopend spreken van de Schrift laat twee lijnen zien. De ene lijn is die van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw. De andere is die van het verschil in positie die God aan man en vrouw geeft. Aan beide lijnen moet recht gedaan worden.

Resultaat

In de bijbelse visievorming komt het rapport tot de conclusie: over *M/V en ambt* is geen eenduidig antwoord uit de Bijbel af te leiden. Enkele richtlijnen zijn helder (p. 26):

- Mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig voor God.
- Mannen en vrouwen hebben een gezamenlijke opdracht gekregen en geven daar ieder met hun eigen

gaven invulling aan.

- Mannen en vrouwen hebben gaven gekregen en worden geroepen om die gaven in te zetten in dienst van de gemeente.

Wat opvalt

Dit zijn stuk voor stuk belangrijke elementen. Maar was hiervoor nieuwe visievorming nodig? Deze elementen zijn toch al langere tijd gemeengoed? Ook al toen de GS Ede de vervolgoopdracht gaf.

Verder, de ene lijn die de GS Ede in haar opdracht meegaf, is aanwezig (lijn van gelijkwaardigheid). Maar de andere is verdwenen (lijn van verschil in positie of verantwoordelijkheid). Dat is toch niet de bedoeling van Ede geweest? Dit komt door het bijbelse beeld van vrouwen dat deputaten ontwierpen (Bouwsteen 1).

Vragen

Het rapport maakt namelijk een eigen ontwerp van het beeld dat de Bijbel van vrouwen schetst (p. 11-12). Ook geven deputaten aan dat dit beeld voor hen een interpretatiekader is (p. 15). Wie na-

denkt over de plaats van man en vrouw met betrekking tot het ambt, moet recht doen aan het beeld dat zij reconstrueerden in vier lagen (zie onder). In dit artikel wil ik drie vragen beantwoorden.

- a. De eerste vraag is natuurlijk: is het beeld van vrouwen dat deputaten reconstrueren, terecht zo uit de bijbelgegevens af te leiden? Dit beeld is namelijk fundamenteel in het betoog van het rapport.
- b. De tweede vraag: is dit beeld goed bruikbaar om recht te doen aan alle relevante schriftgegevens?

- c. De derde vraag is: welke gevolgen heeft de manier waarop deputaten dit ontworpen beeld gebruiken voor de eenheid en het gezag van de Schrift?

Ook deputaten zien aanleiding voor deze vraag (p. 19). Zij onderscheiden verschillende lagen in het bijbelse beeld van de vrouw. Die lagen maken volgens hen dit beeld samengesteld en complex. Die lagen zijn ook niet (direct) met elkaar te verzoenen (p. 12v) of dekken elkaar niet geheel (p. 14). Tegelijk is er het verlangen recht te doen aan heel de Schrift. De Schrift is een eenheid: God spreekt

zichzelf niet tegen (p. 19). Slagen deputaten erin hun verlangen ook vorm te geven?

Antwoord

Alle drie vragen moet ik helaas met 'nee!' beantwoorden. Dat zal ik in het vervolg uitwerken. Ik beperk me tot hoofdstuk 2 van het rapport: 'Bijbelse bouwstenen' (p. 7-26). En dan staat Bouwsteen 1 centraal (p. 8-15).

Een bijbels beeld van vrouwen?

Het rapport tekent het beeld van vrouwen in de Bijbel aan de hand van vier te onderscheiden tekstlagen:

Laag 1: Schepping.

Laag 2: Gebroken realiteit.

Laag 3: Bevrijdend herstel.

Laag 4: Fundamentele vernieuwing.

Waarom wil het rapport op deze manier het beeld van vrouwen tekenen? Om duidelijk te maken dat er reliëf zit in de bijbelse gegevens (p. 11). Het evangelie is een in zichzelf consistent verhaal. Maar het is wel procesmatig de wereld in gegroeid. Die stapsgewijze voortgang moet je honoreren. Wil je de gegevens goed verstaan, dan moet je – nog steeds volgens het rapport – dit reliëf in rekening brengen. Doe je dat niet, dan geef je aan al deze verschillende tekstlagen dezelfde normatieve lading. Maar dan gebruik je het schriftgezag te massief. Het is terecht om rekening te houden met de ontwikkeling van Gods openbaring en met het reliëf daarin. Maar dan wel voor zover de Bijbel daar zelf aanleiding toe geeft. (Voor de grote lijn, zie het uitgebreidere artikel, m.n. Excurs 1: 'Heilshistorie en geschiedenis van de openbaring', www.woordenwereld.nl, bij dit nummer)

Bijbels beeld volgens rapport

We geven kort aan hoe het rapport dit beeld concreet in lagen tekent (p. 11-12).

Laag 1: Schepping

Bij de schepping van man en vrouw laten Genesis 1 en 2 een wederkerigheid zien binnen de eenheid. Deze laag keert in de rest van de Bijbel het duidelijkst terug in Hooglied en in 1 Korintiërs 7:3-4. Ook Matteüs 19:8 verwijst hiernaar.

Laag 2: Gebroken realiteit

In deze laag wordt het slagveld zichtbaar na de zondeval. Gods vloek werkt door. De wederkerigheid is verdwenen, maar soms bespeur je wel een verlangen daarnaar. Deze laag is nog weer onder te verdelen in twee sublagen:

Laag 2a: Gebroken realiteit als *geestelijke typering*. *Laag 2b:* Gebroken realiteit als *cultureel gegeven*. Dit laatste wil zeggen: de gebrokenheid heeft zich in de samenleving genesteld. Deze laag zie je terug in veel bijbelverhalen. De bijbelschrijvers schreven als kinderen van hun tijd.

Laag 3: Bevrijdend herstel

Deze laag in de Bijbel wordt zichtbaar in de genezende werking van Gods genade. Zichtbaar waar ze als tegenkracht inwerkt op de positie van vrouwen in kerk en samenleving. Het is als zuurdesem dat op een verborgen manier werkt en effect heeft op de samenleving nu. Dat zie je ook in de westerse samenleving van vandaag (inclusief de verhouding tussen mannen en vrouwen).

Laag 4: Fundamentele vernieuwing

In deze laag zie je een tot op de bodem opnieuw gedefinieerde verhouding van Gods kinderen onderling. Deze laag is niet zomaar zichtbaar. Je ontdekt haar alleen in de Schrift als

je uitgaat van de kerk als nieuwe samenleving voor God. In haar wordt het leven door de wet van Christus' Geest bepaald. Alle hiërarchie en verschil in sociale status worden hier verzoend. Dat moet leiden tot een ethiek van principiële gelijkheid. Alle huisgenoten

van God zijn medeburgers van elkaar. Alle leden moeten meedoen in de gemeente.

Afkomstig uit de Bijbel?

Dit is niet een beeld dat de Bijbel zelf schetst. Het rapport zegt dat deze beschrijving een reconstructie is die je niet rechtstreeks in de Bijbel tegenkomt (p. 12). Er zijn wel bijbelse gegevens gebruikt. Maar het beeld dat geschetst wordt, is iets dat het rapport poneert. Vervolgens worden bijbelgedeelten in dit format geplaatst en van daaruit geïnterpreteerd. Deputaten zien de complicatie hiervan: de lagen zijn onderling niet altijd (direct) te verzoenen (p. 13).

Is wat deputaten schrijven over gebroken realiteit, bevrijdend herstel en fundamenteel vernieuwde verhoudingen dan niet herkenbaar? Jazeker wel. In de verhouding tussen mannen en vrouwen zit na de zondeval veel gebrokenheid. God wil hier genadig op inwerken. Dat deed Hij trouwens al in het Oude Testament

en gaat daar op intensieve manier mee door, na de uitstorting van de Heilige Geest (zie ook het artikel van Niemeijer in het februarinummer van *Nader Bekeken*). In zijn gemeente mogen we samen leven vanuit de verhoudingen zoals God die in het Nieuwe Testament schetst. Zo verschaft Christus zich ruimte voor de vernieuwing door de Heilige Geest.

Probleem?

Het rapport wil met de laatste drie lagen een (historische) ontwikkeling schetsen in Gods openbaring ten aanzien van vrouwen. Maar het doet dat in termen van de heilsorde (doorwerking van zonde, genezende werking van Gods genade, leven vanuit vernieuwde verhoudin-

gen). Anders gezegd: het neemt de heilsordelijke werkelijkheid en plaatst die in het model van een (heils)historische ontwikkeling. Dan krijg je kortsluiting.

Wat ik bedoel, is dit. Na de zondeval is het leven van Gods kinderen complex geworden. De zonde werkt door ook in de onderlinge verhoudingen. Tegelijk werkt God met zijn genade daarop in, vernieuwend en genezend. Om het met zondag 33 van de Heidelbergse Catechismus te zeggen: dit is een levenslang proces van afsterven van de oude mens en opstaan van de nieuwe. Van droefheid over zonden, maar ook hartelijke vreugde in God en liefde om naar de wil van God te leven. Al deze elementen zijn er tegelijk en lopen samen op in het leven van een christen. Je kunt ze niet in een historische ontwikkeling van na elkaar persen.

Doe je dat wel, dan krijg je dat mensen eerst door de fase van hun zonden heen moeten. Vervolgens komen ze in de fase van de genade. Ten slotte treden ze binnen in de fase van vernieuwing door de Geest. Dit wringt. Doe je werkelijk geen zonde meer als je 'verder gekomen bent' in een andere fase? En werkt de vernieuwing door de Geest ook niet in het ontdekken van je zonden en het vragen om vergeving? De kortsluiting ontstaat dus, doordat je verschillende elementen die samen-

op gaan in je leven, in tijd na elkaar plaatst.

In het rapport

De heilsordelijke 'samen-op-elementen' komen uiteen te liggen in verschillende tekstlagen. Die worden als opeenvolgend na elkaar geplaatst in de ontwikkeling van Gods openbaring over vrouwen. In elk geval deels na elkaar. Het rapport noemt dit een stapsgewijze voortgang in Gods openbaring (p. 11). Deze voortgang krijgt daarmee een heilshistorische kwaliteit. De openbaring van God zou dit beeld over vrouwen procesmatig de wereld in laten groeien. Het rapport stelt dit gelijk aan wat in de gereformeerde traditie Gods pedagogische progressie wordt genoemd. Na de laag van de doorwerking van de zonde (laag 2) breekt de laag van de genezende werking van Gods genade door in het beeld van vrouwen (laag 3). Ten slotte verschijnt de nieuwe samenleving in fundamenteel vernieuwde verhoudingen, zoals (volgens het rapport alleen) in het Nieuwe Testament na de uitstorting van de Heilige Geest naar voren komt (laag 4).

Vragen

Hier doemt een flink aantal vragen op. Ik noem er een paar. (Ik ga nog niet in op het gebruik van de term 'lagen').

1. Is het werkelijk zo dat de fundamentele vernieuwing in de onderlinge verhoudingen pas begint in het Nieuwe Testament? Of gebeurt dat ook al in het Oude Testament, toen God op weg was naar de komst van Christus? Het rapport wijst zelf op bijvoorbeeld Hooglied. En ja, na de uitstorting van de Geest mag het leven in deze vernieuwde verhoudingen nog breder en dieper doorwerken. In de nieuwe setting die God uiteindelijk voor ogen had. In die setting is het nodig de verhoudingen opnieuw te formuleren. Maar Paulus slaat daarbij het verschil in positie tussen man en vrouw niet over (bijv. 1 Kor. 11; 14; Ef. 5; Kol. 3; 1 Tim. 2; 1 Petr. 3).
2. Hoe kun je de genezende werking van Gods genade in de verhouding tussen mannen en vrouwen (laag 3)

precies afbakenen van een aparte laag van vernieuwd leven door de wet van Christus' Geest (laag 4)? En waar komt in laag 2 het verlangen vandaan naar de oorspronkelijke wederkerigheid?

3. De verschillende tekstlagen krijgen bovendien in hun opeenvolging een normatief karakter. Kennelijk blijft dat niet beperkt tot de gemeente, maar loopt dat door in de geschiedenis van onze (op het individu ingerichte) samenleving. Dat zie je in laag 3: op een verborgen manier komt de heilzame werking van het evangelie tot ontwikkeling en werpt vruchten af ook in de westerse samenleving van vandaag. Inclusief de verhouding tussen mannen en vrouwen in onze samenleving

(p. 12). De gelijkheid tussen man en vrouw die je vandaag in onze samenleving overal ziet, krijgt het stempel: zo wil God het!

Samenvatting en evaluatie

- a. Het rapport tekent niet een beeld dat uit de Schrift zelf naar voren komt. Deputaten geven een eigen reconstructie op basis van bijbelgegevens die ze kozen. Dat geeft het rapport ook zelf aan op p. 12. Binnen deze reconstructie moet je de bijbelgegevens plaatsten, wil je ze goed verstaan (p. 15).
- b. Terecht brengt het rapport naar voren dat er in de verhouding tussen mannen en vrouwen sprake is van doorwerking van zonde, gelukkig

ook van een genezende werking door Gods heilzame genade. En ook van het mogen leven in vernieuwde verhoudingen in Christus' gemeente.

- c. Het is echter onjuist deze elementen in het frame van een historische ontwikkeling in Gods openbaring met betrekking tot vrouwen te persen.

Is het ontworpen beeld van vrouwen bruikbaar?

Ronduit problematisch is het om de reconstructie als verschillende tekstlagen in de Schrift terug te projecteren. Bij dit procedé lijk je op een archeoloog die gaat spitten in de bodem van de Bijbel.

Je komt gegevens tegen die naar jouw idee ongeveer hetzelfde zeggen. Overal waar je gelijkgestemde teksten vindt, zie je dezelfde laag. Zo ontdek

je verschillende groepen gegevens. Je rangschikt ze in vier afzonderlijke tekstlagen. Je zet ze in een aangenomen historische volgorde en ontdekt een ont-

wikkeling. Vervolgens projecteer je dit beeld terug in de Bijbel. Dit procedé uit de schriftkritiek wordt al meer dan anderhalve eeuw door de gereformeerde exegeese bestreden.

Waarom is deze benadering zo kwetsbaar?

Allereerst lees en duid je zo de bijbelgegevens in een samenhang die je eerst zelf ontworpen hebt, en die niet door de Bijbel zo wordt gegeven. Je uitleg wordt dan ook niet meer gecontroleerd en gecorrigeerd door het geheel van de Schrift. Je leest door de bril van je eigen constructie.

In de tweede plaats kan het makkelijk gebeuren dat de geconstrueerde lagen niet in harmonie met elkaar zijn. Zie hierover verderop meer.

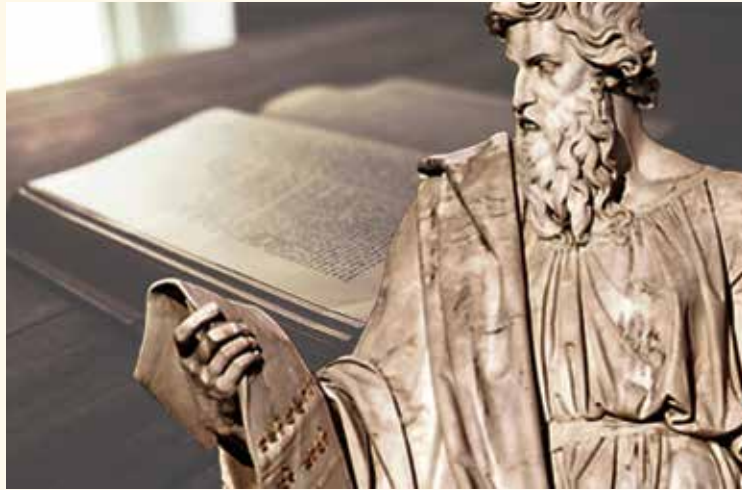
Correctie vanuit geheel van de Schrift?

Nu wordt ook duidelijk waarom een van beide lijnen verdwijnt. De lijn van gelijkwaardigheid van man en vrouw komt duidelijk uit. Maar het verschil in

onderlinge positie verdwijnt. Hoe gebeurt dat?

1. Laag 1, Schepping, laat volgens het rapport de wederkerigheid tussen man en vrouw zien binnen de eenheid (p. 11). Men ziet deze laag wel terugkomen in Hooglied en 1 Korintiërs 7:3-4. En ook Matteüs 9:18 verwijst daarnaar. Maar een verwijzing naar 1 Timoteüs 2:13 ontbreekt, waar Paulus toch duidelijk een beroep doet op de schepping van man en vrouw. Net als een verwijzing naar 1 Korintiërs 11:8-9. In deze beide teksten gaat het juist over het verschil in positie tussen man en vrouw. Dit verschil in positie komt wel naar voren in laag 2 (Gebroken realiteit) en 3 (Bevrijdend herstel). Maar dan als iets dat alleen te maken heeft met de zondige werkelijkheid (laag 2). En met de werkelijkheid waaruit Gods genade bevrijdt (laag 3). Kortom, het verschil in positie is weggehaald uit laag 1. Vandaar dat het ook niet terug kan komen in laag 4. In de fundamentele vernieuwing (laag 4) is er alleen plaats voor principiële gelijkheid (wat dat ook moge betekenen).
2. Het verschil in positie tussen man en vrouw (de tweede lijn), wordt

duis alleen in laag 2 en 3 opgenomen. Maar daar wordt het als iets negatiefs gezien. Het gaat om slagveld, wederzijdse strijd, onderdrukking en manipulatie, marginalisering van vrouwen. Vervolgens kan dit verschil in positie alleen nog als een culturele lijn beoordeeld worden (p. 15). Dit verschil in positie is zoals het leven in die tijd tussen man en vrouw werd geleefd. Ook

hier komt 1 Timoteüs 2 niet naar voren, waar Paulus voor dit verschil op de volgorde van schepping van man en vrouw wijst.

3. Dat er bij alle gelijkwaardigheid een verschil in onderlinge positie is, dat een mooie dienende dynamiek mag hebben, kan in dit format nergens in beeld komen. Toch probeert Paulus daar meer dan eens vrouwen en mannen warm voor te maken. Wel bespreekt het rapport ook Efeziërs 5. Daar komt de andere lijn goed naar voren. Man en vrouw zijn gelijkwaardig maar niet gelijk.

De man heeft de koppositie, de vrouw moet dit vooropgaan accepteren. Zo is sprake van wederzijdse dienstbaarheid. Maar dit krijgt geen plaats in de slotconclusies (p. 26). Zo verdwijnt deze lijn.

Samenvatting en evaluatie

1. Het beeld dat het rapport ontwerpt van vrouwen in de Bijbel, is niet geschikt om recht te doen aan alle relevante bijbelgegevens met betrekking tot de verhouding man-vrouw.
2. Het rapport tekent een geconstrueerde gelaagdheid in de bijbeltekst als een ontwikkeling in de openbaring. Daarbij staan de uitspraken die horen bij de vierde laag, het dichtst bij de door God gewenste situatie. De lijn van de ongelijkheid in positie hoort bij laag 2 en 3. De uitspraken over deze lijn zijn cultureel bepaald en zijn door laag 4 ingehaald. En móeten ook worden ingehaald.
3. Hierdoor verdwijnt de tweede lijn (ongelijkheid in positie van man en vrouw) uiteindelijk achter de eerste lijn en krijgt geen plek in de uiteindelijke schets van het bijbels kader (p. 26).

Gevolgen voor eenheid en gezag van de Schrift

Het kan makkelijk gebeuren dat de geconstrueerde lagen op elkaar botsen. Ook het rapport signaleert dit. Niet als een risico bij deze benadering in vier lagen. Maar als iets waarmee je werken moet.

Het wordt spannend daar waar verschillende lagen niet (direct) met elkaar te verzoenen zijn (p. 13). De ene laag kan in de uitleg haaks staan op een andere. Op die manier kun je niet

meer rechtdoen aan de eenheid van de Schrift, en aan het gezag dat de Bijbel claimt. (Zie voor wat met eenheid van de Schrift wordt bedoeld het uitgebreidere artikel, m.n. Excurs 2, 'De eenheid van de Schrift', www.woordenwereld.nl, bij dit nummer.)

Spanning binnen bijbelgedeelten

In het rapport ontstaat spanning binnen dezelfde bijbelgedeelten. En spanning tussen verschillende bijbelgedeelten onderling.

Op p. 13 gaat het over 1 Petrus 3:1-7. Daarin zegt Paulus tegen vrouwen: Erken het gezag van uw man. Dit hoort volgens het rapport bij de culturele situatie waarin Paulus deze uitspraak deed (laag 2b). In die omstandigheden vraagt hij van vrouwen een niet-revolutionaire houding. Het hoogtepunt, nog steeds volgens het rapport, zit in vers 7. Daarin roept Paulus de man op, zijn vrouw met respect te behandelen. Dan zullen de gebeden niet belemmerd worden. Dan zegt het rapport: 'In concreto: naarmate man en vrouw samen meer en meer de kracht van vers 7 praktiseren zal er minder reden zijn dat zij zijn gezag erkent.' Echter, het 'erkennen van gezag' is niet het gevolg van een negatieve culturele situatie. Het is een opdracht met een beroep op een zuivere levensstijl voor God (1 Petr. 3: 2,4). Iets dat te maken heeft met funda-

mentele vernieuwing door de Geest. Het ene vers (vs. 7) verteert volgens het rapport dus de opdracht in het andere (vs. 1). En móet dat ook doen. Reden: vers 7 hoort bij laag 4 en vers 1 bij laag 2b. Vers 1 heeft geen boodschap en gezag meer voor vandaag.

Een ander voorbeeld is Efeziërs 5:21-33. In deze verzen worden volgens het rapport de grondtrekken van het huwelijksleven getekend in wederkerigheid: Aanvaard elkaars gezag (vs. 21). In het volgende vers (!) geeft Paulus de opdracht: Vrouwen, erken het gezag van uw man als dat van de Heer. Die opdracht hoort volgens het rapport bij het culturele beeld van die tijd. Ook hier verteert de ene opdracht de andere. Want laag 2 is door laag 4 ingehaald. Binnen één brief, zelfs binnen één tekstgedeelte bij Petrus en Paulus geeft God volgens het rapport door middel van verschillende lagen een ontwikkeling in zijn openbaring!

Spanning binnen samenhang

Ik noem enkele voorbeelden van spanning tussen verschillende bijbelgedeelten in hun samenhang:

- Belangrijke teksten in verband met de verhouding man/vrouw in de gemeente, de zogenaamde zwijs teksten (1 Kor. 14 en 1 Tim. 2), kunnen niet meer tot hun recht komen. Ze

functioneren alleen binnen laag 2 ('Gebroken realiteit') en laag 3 ('Bevrijdend herstel'). En dan nog als iets negatiefs. Ze worden opgesloten in een culturele setting en kunnen niet meer spreken met het oog op vandaag. Het rapport komt tot de zuinige conclusie: wat ze voor nu betekenen, is niet duidelijk (p. 20 en 25). Toch valt er echt wel wat meer over te zeggen. Met name over hoe Paulus het verschil tussen man en vrouw in de gemeente motiveert. Daarin laat hij zich niet opsluiten in een culturele context. Maar hij reikt terug tot hoe God het bij de schepping had bedacht.

- De eigen positie van de vrouw in de samenkomsten benoemt het rapport niet meer als een *opdracht* van de apostel, maar als een *symbool* dat de apostel gebruikt om het onderscheid tussen man en vrouw in de samenkomsten tot uitdrukking te brengen (p. 25).
- Het rapport ziet de lijn van het verschil in de verhouding tussen man en vrouw niet als een door de apostel opgedragen onderscheid voor vandaag. Dit levert spanning op met de manier waarop Paulus het onderscheid in positie tussen man en vrouw motiveert. Hij motiveert dit onderscheid niet alleen met culturele en andere argumenten. Maar ook met prin-

cipiële, die hij niet tot de eigen culturele periode beperkt. Paulus motiveert dit bijvoorbeeld als:

- vernieuwing door de Geest, een implicatie van het leven in de Heer (Kol. 3:18-19), of uit ontzag voor de Heer (Ef. 5:22; 1 Petr. 3:2,4).
- gefundeerd in de scheppingsvolgorde van man en vrouw (1 Tim. 2:13, in tweede instantie 1 Kor. 11:8-9).
- gefundeerd in de wet (1 Kor. 14:34).

Vanwege dit onderscheid tussen man en vrouw trekt Paulus de conclusie:

- Vrouwen moeten in de samenkomsten geen onderwijs geven en zo gezag oefenen over mannen (1 Tim. 2:12).
- Vrouwen moeten tenminste niet deelnemen aan de kritische bespreking van de profetie (1 Kor. 14:34).

Samenvatting

Bijbelgedeelten worden verdeeld over verschillende tekstlagen en botsen op elkaar. Dit tast de eenheid van de Schrift aan. Aan sommige bijbelgedeelten wordt gezag voor vandaag ontzegd, wanneer ze in botsing komen met andere. De keuze voor dergelijke bijbelgedeelten komt niet op uit de Schrift, maar uit de eigen reconstructie.

Een van de adviseurs van de vorige synode, J. van Bruggen, waarschuwde voor het openstellen van het ambt van ouderling en predikant voor vrouwen. Hij deed dat met een verwijzing 'naar twee scheepswrakken op het strand die ons een baken in zee moesten zijn'. Toen de (synodaal) Gereformeerde Kerken alle ambten voor de vrouw openstelden, had men niet de bedoeling om daarmee de schriftkritiek in te voeren of de Bijbel buiten werking te stellen. Toch heeft Kuitert gelijk gekregen toen

hij bij dit besluit opmerkte dat daarmee de schriftkritiek was gelegaliseerd (Advies prof. J. van Bruggen, p. 3). Ook J. Douma waarschuwt voor hetzelfde (zie *Grondslagen* 1999, p. 79 en *Afscheid* 2014, p. 22-26). Van Bruggen vervolgt: 'Ditzelfde proces heeft zich herhaald bij de Christian Reformed Churches.' Ik zeg hem met een variatie na: Ik weiger te geloven dat de makers van dit rapport dat – impliciete legalisering van schriftkritiek – willen. Maar als deze onderbouwing in het rapport door de GS wordt gevolgd, gebeurt dat wel. Deputaten wagen zich in de omgang met de Schrift op glad ijs (Dolf te Velde), ze zijn er ook op uitgegleden. Ook in dit rapport is voor de openstelling van alle ambten voor vrouwen geen bijbelse onderbouwing gevonden die schriftuurlijk kan worden genoemd.

Synode, doe geen uitspraak

De generale synode van de GKv die al is opgestart, krijgt te maken met het rapport M/V van deputaten. Mijn gebed is dat de synode geen uitspraak doet over wat in dit rapport wordt bepleit: de openstelling van alle ambten voor vrouwelijke lidmaten. Ik zie aankomen dat een uitspraak nu grote commotie in onze kerken zal verwekken. Wie geen vreemde is in Jeruzalem, weet hoe verdeeld men over de eindconclusies van dit rapport is. Er zijn er die hopen dat de synode de deur voor vrouwen zal openen, er zijn ook velen die ernstige bezwaren (m.i. terecht) hebben. Er is in de GKv over deze kwestie duidelijk geen consensus, eenheid van gevoelen.

Die eenheid ontbrak indertijd ook over de doop van geadopteerde kinderen en over het zogenaamde vrouwenkiesrecht. Later groeide er over deze zaken meer eenstemmigheid en konden synodes daarover besluiten nemen, die draagvlak hadden in onze kerken.

Dat brede draagvlak ontbreekt nu, wanneer het gaat om wat deputaten voorstellen. Mogelijk is er wel sprake van wanneer het gaat om het ambt van

diaken; volgens de nieuwe kerkorde behoren de diakenen immers niet meer tot de kerkenraad.

Maar wat betreft het ambt van predikant en dat van ouderling is de consensus er duidelijk niet. Daarom is het wijs als de synode dat honoreert en geen uitspraak doet over een zaak waarover nog zo veel verdeeldheid is. Dit te meer wanneer voor- en tegenstanders zich op Gods Woord beroepen. Ik bepleit een 'Godsvrede' over deze kwestie. En denk daarbij aan wat de apostel Paulus zegt: 'Laten wij dan, die geestelijk volwassen zijn, deze gezindheid hebben; en als u iets anders gezind bent, ook dat zal God u openbaren' (Fil. 3:15).

Consensus heeft altijd hoog in het vaandel gestaan in de Gereformeerde Kerken. Dat was wijs, want men wilde zich beijveren 'om de eenheid van de Geest te bewaren door de band van de vrede' (Ef. 4:3). Die eenheid zie ik op het spel staan, wanneer de synode nu een uitspraak doet.

Dr. A.N. Hendriks, emeritus predikant van de GKv Amersfoort-Centrum

Synode Meppel

De Synode van Meppel 2017 is een bijzondere synode. Voor het eerst vergadert de synode niet in een kerkgebouw, maar in een conferentiecentrum, namelijk Mennorode in Elspeet. In de praktijk blijkt het een groot voordeel te zijn dat er zo meer ruimte is voor gesprekken in de wandelgangen.

Bovendien is er een kapel, 'De Luwte', waar de synode regelmatig gebruik van maakt voor dagopeningen, waarbij veel ruimte is voor gebed voor de zaken die aan de orde zijn. We willen ons werk doen in afhankelijkheid van onze hemelse Vader.

Toch is Meppel niet helemaal uit beeld: in de Koningskerk is de synode geopend en is er een ervaren moderamen gekozen, met ds. Melle Oosterhuis als preses. De afgevaardigden van de synode komen voor het eerst uit de vier nieuwe Particuliere Synoden: relatief veel afgevaardigden zijn voor het eerst afgevaardigd naar de synode.

Het eerste deputaatschap werd op 9 maart door de synode ontvangen, namelijk het deputaatschap voor Zending, Hulpverlening en Training. Op de vorige synode was besloten om dit werk anders te gaan organiseren. Er is nu een Landelijk SamenwerkingsVerband (LSV). Hierin werken de verschillende Regionale Samenwerkingsverbanden (RSV's) samen en dit wordt ondersteund door De Verre Naasten. Men is dankbaar voor al het werk dat in samenwerking met zeventig partners in dertig landen gedaan wordt, waarbij met woord en daad anderen bereikt worden vanuit Gods goede boodschap. Voorzitter Albert Veerman gaf aan dat voor de toekomst de uitdaging vooral is om de (hoge!) betrokkenheid van de plaatselijke gemeenten op peil te houden en ook jongere generaties warm te krijgen voor het missionwerk.

Het diaconaal steunpunt heeft zich in de loop van de tijd ontwikkeld als een 'sterk merk'. Diakenen weten goed de weg naar dit steunpunt te vinden en op allerlei manieren lukt het dit steunpunt om ondersteuning te bieden aan uit-

dagingen waar de diakenen in deze tijd voor staan. Te denken valt aan een duidelijke profilering van het diakenambt in het kader van de nieuwe kerkorde. Ook het samenwerken op plaatselijk niveau in een diaconaal platform en internationaal diaconaat komen steeds meer op de weg van de diakenen. Een nieuwe ontwikkeling op deze synode is dat het deputaatschap dat het diaconaal steunpunt aanstuurt, in de komende periode samengevoegd gaat worden met het deputaatschap van de NGK, zodat er een nieuw diaconaal deputaatschap zal ontstaan.

Op de vorige synode werd de noodklok geluid: zijn de kosten voor het kerkverband niet veel te hoog en kunnen we dit allemaal wel blijven betalen? Deputaten Kerkelijke Lasten hebben via een uitgebreid rapport in kaart gebracht hoe het werk in de kerk nu georganiseerd is, ook in vergelijking met de NGK en CGK. Aan de ene kant komt naar voren dat er in de GKv veel georganiseerd wordt en de lasten ook hoger zijn. De synode werd in een brainstormsessie gevraagd hoeveel we als kerken landelijk samen willen doen, wat we daarvoor willen betalen en hoe we dat dan landelijk aansturen. Wat betreft de kosten is het uitgangspunt dat geprobeerd wordt het landelijk quotum niet te laten oplopen. Tegelijk is het quotum maar een klein percentage van de landelijke kosten: we mogen ook dankbaar zijn voor veel werk dat gebeurt. Vandaar de opmerking dat de lasten eigenlijk ook lusten genoemd zouden kunnen worden.

Aan de stichting Evangelie en Moslims dragen ook de GKv hun steentje bij. Ds. Rentier heeft op de synode verteld over hoe er de afgelopen jaren al veel moslims bereikt zijn met het goede nieuws dat Jezus Heer is. Er zijn bij de stichting

negen personen werkzaam. Men rust gemeenteleden toe voor het gesprek met moslims, draagt bij aan samenkomsten en levert een inhoudelijke bijdrage aan het debat. Ook hier mocht de synode dankbaar kennismaken van het goede werk dat hier gebeurt.

Helaas is er binnen de kerken ook een Meldpunt voor Seksueel Misbruik in kerkelijke relaties nodig. Ineke van Dongen vertelde een aangrijpend voorbeeld dat je als dominee geconfronteerd wordt met een verhaal van een gemeentelid over negatieve ervaringen. Wat is het belangrijk om dan niet weg te kijken, maar om zo iemand recht te doen. Bij het Meldpunt is veel ervaring opgedaan hoe te handelen in deze situaties, er zijn protocollen ontwikkeld, er is veel samenwerking met andere kerken. Nieuwe ontwikkelingen zijn dat er veel ingezet wordt op preventie. Zo streeft men ernaar dat binnen alle gemeenten gewerkt wordt vanuit het stappenplan dat ontwikkeld is voor veilig jeugdwerk. Een punt van aandacht is dat bij het Meldpunt ook soms meldingen binnenkomen die niet gekoppeld zijn aan kerkelijke relaties of betreffende situaties waarin het gaat om machtsmisbruik. Het was goed om te horen dat het Meldpunt dan niet automatisch 'nee' verkoopt, maar via zijn kennis, protocollen of ervaring toch probeert verder te helpen of door te verwijzen naar de juiste instantie.

Drie jaar geleden is de nieuwe kerkorde ingevoerd. Er ontstond toen onrust over de vraag of artikel 31 KO nog wel geldig was. Deputaten Kerkorde hebben door F72.5 toe te voegen meer expliciet laten zien dat dit wel degelijk het geval is. F72.5: 'De uitvoering van een besluit kan niet van iemand, ambtsdrager of

Synode 2017
Dick Dreschler

gemeentelid, worden verlangd, als dit hem persoonlijk in zijn geweten in strijd brengt met het Woord van God. De betrokkene dient bereid te zijn zich te verantwoorden volgens art. F73, F76 en F77.' Bovendien staat er in F72.4 dat een kerkenraad die van oordeel is dat een besluit van de generale synode in strijd is met het Woord van God of de kerkorde, en hij om die reden dat besluit niet kan uitvoeren, gehouden is tot het instellen van revisie volgens art. F81, met kennisgeving aan de classis. Met het oog op de gemeente kan de classis in de tussentijd adviezen of aanwijzingen geven. Even ontstond er discussie naar aanleiding van een pleidooi om een individueel gemeentelid de mogelijkheid te geven revisie van synodebesluiten aan te vragen. Maar dat punt was niet aan de orde. De lijn die de GKv sinds 2005 hanteert om te voorkomen dat er bergen individuele brieven het werk van de generale synode bijna onmogelijk maken, is dat je bij persoonlijk bezwaar tegen synodebesluiten samen met de eigen kerkenraad revisie aan zult moeten vragen. Je zult dus eerst je kerkenraad moeten overtuigen van de noodzaak van een revisieverzoek. Bij de invoering van de nieuwe kerkorde in 2014 waren nog niet alle Generale Regelingen klaar. Op deze synode zijn de regelingen voor predikanten, kerkelijk werkers, preekbevoegdheid, kerkdiensten, kerklidmaatschap en geheimhouding vastgesteld.

Over de kerkdiensten ontstond discussie naar aanleiding van gasten aan het avondmaal. Moeten we daarover wel wat afspreken, of kunnen we het aan de plaatselijke kerk overlaten? De synode besloot de lijn te handhaven die de kerken in 2005 hebben gekozen met daarin de aanwijzingen hoe om te gaan met gasten aan het avondmaal. In de Regeling Kerkdiensten staat expliciet geformuleerd dat in een reguliere kerkdienst de Tien Woorden of de apostolische geloofsbelijdenis of de belijdenis van Nicea een plek hebben. De vraag kwam op of de 'Tien Woorden' moest blijven staan, of dat er beter een andere term gebruikt kon worden, zoals bijvoorbeeld 'Verootmoediging'. Uiteindelijk koos de synode ervoor de term 'Tien Woorden' in de regeling te laten staan.

In de regeling wordt ook beschreven dat kerkelijk werkers, mensen met preekbevoegdheid en predikanten-opleiding geen sacramenten mogen bedienen, ook geen ambtsdragers mogen bevestigen, geen openbare geloofsbelijdenis mogen afnemen of een huwelijk kerkelijk mogen bevestigen. Vanuit de praktijk blijkt dat deze regels nog wel eens verschillend gehanteerd worden en ook wel vragen oproepen. De deputaten kregen de opdracht mee om hier richting de volgende synode een onderzoek naar te doen en te kijken hoe deze regels het beste gehanteerd kunnen worden. Door deputaten en het Praktijkcentrum werd geconstateerd dat veel ambtsdragers minder goed op de hoogte zijn van de afspraken en het kerkrecht zoals dat binnen de kerken geldt. Met name het Praktijkcentrum wil daarom investeren in verdere toerusting van ambtsdragers ook wat betreft het kerkrecht. De sy-

node zal nog moeten besluiten of daar een apart 'loket' voor komt waar mensen terecht kunnen met vragen over kerkrecht en voor verdere toerusting.

Donderdag 24 maart kwam ds. Ubels, hoofdkrijgsmachtpredikant, langs om te vertellen over de geestelijke verzorging voor militairen, die ook vanuit onze kerken wordt ondersteund. Het is mooi hoeveel waardering er is voor de krijgsmachtpredikanten, ook vanuit de overheid. Samenkomsten worden vaak goed bezocht en voorzien in een behoefte, net zo goed voor militairen die niet gewoon zijn om naar de kerk te gaan. Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen (GVM) gaven aan dat van het huidige systeem van contactpersonen voor militairen per gemeente maar weinig meer gebruikgemaakt wordt. Hier zal dan ook geen energie meer in gestoken worden. Wel werd er een appel gedaan op de kerken om mee te leven met militairen die op missie zijn. Dat is iets waar zij vaak erg door beïnvloed worden.

Verder vergaderde de synode 23-25 maart in besloten zittingen ter voorbereiding op een aantal grotere onderwerpen die in de komende tijd behandeld gaan worden. Het was goed om op verschillende manieren: presentaties, vragenronden, groepsbesprekingen en zelfs via een digitale discussie via 'synthetron', deze onderwerpen voor te bereiden. Wat betreft vrouw en ambt werd benadrukt dat er goed de tijd genomen moet worden voor de besluitvorming en dat er vooral ook tijd nodig is om na te denken over het schriftgebruik rondom dit onderwerp. Tegelijk beseffen we dat er over dit onderwerp verschillend wordt gedacht: hoe ga je dan om met verschillen? Belangrijk zal ook zijn dat er helder gecommuniceerd wordt hoe hierover op de synode gesproken is.

Wat betreft kerkelijke eenheid stond bijlage 5 van het deputatenrapport DKE centraal in de voorbespreking, *Als het tij verloopt, verzet men de bakens. Gedachten over kerkelijke eenheid*. Over dit rapport hebben afgevaardigden en deputaten met elkaar gesproken. Er is in de tijd dat er samensprekingen en contacten zijn, veel veranderd in de manier waarop tegen het kerkverband en gesprekken over kerkelijke eenheid aangekeken wordt. Ook in de samenleving is veel veranderd. Het rapport brengt vanuit de Schrift veel bezinningsmateriaal rond dit onderwerp naar voren. Ten aanzien van de plannen voor de Gereformeerde Theologische Universiteit komt uit de rapporten naar voren dat de TU Kampen hier mogelijkheden ziet om te verbreden en samen te werken, meer (internationale) uitstraling te hebben en meer aantrekkingskracht voor studenten om te komen studeren. Uit de digitale conversatie kwam naar voren dat onderwerpen die vooral besproken moeten worden, zijn hoe zo'n nieuwe universiteit aangestuurd moet worden, hoe het financieel geregeld moet worden en wat de plek zal zijn van de Gereformeerde Bond. De NGK heeft inmiddels ingestemd met de plannen, wij hopen in april een beslissing te nemen. Daarna zal de synode van de CGK hierin nog een besluit gaan nemen.

Opstanding

*Gemarteld is hij en bespogen,
ik zag hem doodgaan voor mijn ogen,
wij dachten hem voorbij en weggelegd,
zijn zeven woorden aan het kruis gezegd
zijn laatste woorden en de smart
om zijn versterven sneed ons door het hart.*

*En nu, mijn God, mag ik mijn ogen
in deze dodentuyn stilaan geloven,
Jezus, hij heeft zijn doodskleed afgelegd,
hij heeft luidop mijn naam gezegd,
wie blies mijn afgestorven Heer de adem in
als Adam ooit, ons aller oerbegin?*

*Hier gaat mijn smart en twijfel aan ten onder,
Rabboeni, zeg ik, en aanbid het wonder.*

Jaap Zijlstra

Uit: *Schriftgedichten*

Royal Jongbloed, Heerenveen, 2013

De 'ik' uit dit gedicht is Maria Magdalena.
We kijken door haar ogen in de werkelijkheid van toen.
Het heerlijke van de opstanding springt eruit.

Zo is het ook voor ons tot troost en bemoediging:
'Hier gaat mijn smart en twijfel aan ten onder,
Rabboeni, zeg ik, en aanbid het wonder.'

Zelfbeschikkingsrecht?

Persrevue
Gert Schutte

De afgelopen verkiezingscampagne kreeg tamelijk onverwacht een principiële tintje, dat mogelijk ook bij de formatie van een nieuw kabinet een rol zal spelen. Najaar 2016 schreven de toenmalige ministers Schippers en Van der Steur een brief aan de Tweede Kamer, waarin zij de contouren schetsten van een wettelijke regeling om hulp bij zelfdoding te bieden aan ouderen die hun leven voltooid achten. Een onverwachte ontwikkeling, omdat kort tevoren een door de regering ingestelde commissie-Schnabel uitdrukkelijk had geadviseerd zo'n wettelijke regeling niet te treffen. Politieke reacties bleven dan ook niet uit. De christelijke Kamerfracties reageerden ronduit negatief. D66 daarentegen was zo enthousiast, dat ze de discussie een extra impuls gaf door met een eigen conceptwetsvoorstel te komen. Daarin werd nog uitgegaan van een leeftijdsgrens van 75 jaar, maar toen lijstaanvoerder Pechtold voor de televisie geconfronteerd werd met een man van 57, die niet nog eens achttien jaar met zelfdoding wilde wachten, zei hij deze grens te willen laten vallen, zoudra daarvoor draagvlak zou zijn. De regeringsfracties reageerden over het algemeen positief, al pleitten de aanvoerders van PvdA en VVD wel voor zorgvuldigheid. Zodoende ontstond het beeld dat ook in deze ethische kwestie de christelijke partijen kwamen te staan tegenover een niet-christelijke politieke meerderheid. Christenen zouden vanwege hun geloof weer eens niet kunnen meegaan met een ontwikkeling waarin ruimte geboden wordt aan mensen die over hun eigen leven willen beschikken, ook als zij niet verder willen leven.

Nu is het zeker waar, dat juist aan de Bijbel argumenten kunnen worden ontleend om mensen niet op die manier te willen helpen. Maar dit soort argumenten is niet wereldvreemd. Ze passen ook bij de structuur van de geschapen

verdrongen die de partij in de eerste decennia van haar bestaan kenmerkte (...). Het voorstel van de liberale ministers Schippers en Van der Steur om zelfdoding te faciliteren is het jongste bewijs van de drang het individu van de

wieg tot het sterfbed te emanciperen. In hun brief aan de Tweede Kamer omschrijven zij het recht op autonomie als een fundamentele waarde. Deze waarde wordt weliswaar beperkt door de plicht van de overheid het leven zelf te beschermen, maar hier-

werkelijkheid waarin we leven. Voor de verdere discussie over dit onderwerp kan het belangrijk zijn kennis te nemen van enkele kritische commentaren waarin niet direct verwezen wordt naar de Bijbel.

Al op 15 oktober 2016 ging politiek commentator Hans Goslinga in *Trouw* in dit verband in op de idee van het zelfbeschikkingsrecht, dat in liberale kring een belangrijk uitgangspunt vormt. Onder de titel 'VVD gaat onbesuisd om met het recht op leven' schreef hij:

Individuele zelfbeschikking

De liberaal Bolkestein riep in 2003 het recht op individuele zelfbeschikking uit tot kernwaarde van het liberalisme. Het was in zijn ogen bovengeschikt aan de tolerantie ten opzichte van andere culturen en religies. Hij ging nog een stap verder: het zelfbeschikkingsrecht was een morele waarheid met universele geldigheid.

Dit is de kern van het emancipatieliberalisme dat in de afgelopen jaren dominant is geworden in de VVD. Het heeft de geest van 'leven en laten leven'

aan ontvalt de ratio op het moment dat iemand een 'persistente, actieve doodswens' uit en te kennen geeft aan het leven geen waarde meer te hechten. Het zelfbeschikkingsrecht staat hier voorop en drukt het recht op leven als oerfundament van de democratische beschaving ter elfder ure weg. In culturele zin volgt hieruit dat andersdenkenden zich moeten aanpassen. Bolkestein zei dat zo: 'Als een cultuur of religie strijdig is met de individuele zelfbeschikking, houdt de tolerantie op. De onderdrukking van die cultuur of religie is dan de bevrijding van het individu.' (...)

Ethisch gezien is de betekenis volgens Schippers en Van der Steur dat de overheid gehouden is hulp aan gezonde mensen met een doodswens niet alleen toe te staan (door de strafbaarstelling van hulp bij zelfdoding op te heffen), maar ook vorm te geven (door het opleiden van stervenshulpverleners). De bewindslieden gaan niet in op het effect van deze ingrijpende stap op het vertrouwen in een overheid die meehelpt aan zelfdoding van gezonde mensen, en het beeld van Nederland met zo'n cul-

tuur in een wereld waarin nog zoveel mensen onvrijwillig doodgaan. Zij bekijken de zaak louter vanuit het dwingende perspectief van het autonome individu. Boris Dittrich (D66) markeerde dit perspectief in 2001, na aanvaarding van de euthanasiewet, als een mijlpaal: 'De mens heeft nu voor het eerst de teugels van zijn leven in eigen hand.' Deze hybride heeft nu ook de VVD en de PvdA in de greep gekregen, in een kwestie waarmee de politiek tot nu toe, in wisselwerking met de rechterlijke macht, uiterst omzichtig, behoedzaam de rechtsruimte aftastend, omging. Het voorstel van Schippers en Van der Steur breekt opzichtig met die lijn. Niet

alleen gaat zij verder dan het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (dat wel een recht op zelfdoding erkent, maar niet de overheid aanspreekt), ook schuiven zij het advies van de commissie-Schnabel terzijde, die stevig gefundeerd zei: doe het niet. Dat duidt op overmoedigheid en een in deze kwestie ongekende ruwheid, nog beklemtoond door het moment, pal voor de verkiezingen. De bevrijdingsdrang van de liberalen en de andere nazaten van de Franse Revolutie komt niet helemaal uit de lucht vallen. Die drang heeft er altijd in gezeten. Zo wilde de socialist Herman Gorter in de Schoolstrijd, net als de liberalen, alle kinderen dwingen staatsonderwijs te

volgen. Dat leek misschien op dwang, zei hij, maar 'het was dwang om van dwang te bevrijden en groter vrijheid te brengen'. Uit verzet tegen deze geest, die 'God onttroonde en de mens met zijn vrije wil, als eigen heer en meester, op de troon zette', richtte Abraham Kuyper in 1879 de eerste politieke partij op, de ARP. Het was het begin van de verzuiling, die nu op haar einde loopt en, misschien wel als logisch gevolg van de veranderde machtsverhoudingen, een herleving van de liberale missiedrift te zien geeft.

Euthanasiasme

Na de publicatie van het conceptwetsvoorstel van D66 schreven twee wetenschappers een reactie in NRC weekend van 25 en 26 februari 2017 onder de titel 'Verblind door euthanasiasme'. De auteurs waren prof.dr. Dorien Pessers en dr. Alfred Sachs, respectievelijk verbonden aan de UvA en de VU en aan het UMC Utrecht. Hieraan ontlene we het volgende:

Nergens ter wereld is het euthanasiasme zo groot als in Nederland. Hoewel de huidige euthanasiewet reeds een zachte dood mogelijk maakt bij ondraaglijk, uitzichtloos lijden en bij een opeenstapeling van ouderdomsklachten, is het kennelijk nog niet genoeg. Lobbygroepen bepleiten dat er ook aan gezonde ouderen die hun leven voltooid achten, hulp bij hun zelfdoding moet worden geboden. VVD en PvdA hebben laten weten het een prima idee te vinden. D66-Kamerlid Dijkstra publiceerde in december alvast een conceptwetsvoorstel in de hoop een maatschappelijke discussie los te maken. Die kwam er ook, maar niet zoals Dijkstra had gewenst. Afgelopen week werd er een tegenoffensief gestart met het

manifest Waardig ouder worden, een initiatief van de ChristenUnie, gesteund door CDA, SP, ouderenbonden en uiteenlopende maatschappelijke organisaties. Dat manifest behelst een aantal punten om het welzijn en het leven van ouderen kwalitatief te verbeteren. Dit onbedoelde effect van Dijkstra's wetsvoorstel Voltooid leven verbaast niet. Integendeel, het wetsvoorstel laat juist zien hoe verblindend de ideologie van zelfbeschikking kan zijn.

D66 maakt opnieuw van individuele zelfbeschikking haar point d'honneur. Maar hoeveel politieke eer valt er te behalen aan een wetsvoorstel dat hulp bij zelfdoding propageert, zonder oog te hebben voor de maatschappelijke oorzaken van suïcidale verlangens onder

ouderen, noch voor de maatschappelijke gevolgen indien zelfmoord door gezonde ouderen van staatswege wordt gefaciliteerd?

In 1897 publiceerde de Franse socioloog Emile Durkheim Le Suicide. Hij onderzocht daarin de maatschappelijke oorzaken van zelfmoord. Zodra een samenleving individualistischer wordt en daardoor gefragmenteerd raakt, wordt de solidariteit geringer en de eenzaamheid groter. Zelfmoorden nemen dan toe.

Durkheim onderscheidde verschillende typen van zelfmoord, onder meer zelfmoorden uit eenzaamheid en zelfmoorden die voortkomen uit sociale druk. De bevindingen van Durkheim zijn sindsdien keer op keer bevestigd.

In Nederland recentelijk nog door Van Wijngaarden in haar onderzoek naar de stervenswens van ouderen.

Wanneer, zoals D66 beweert, er bij ouderen een stijgende behoefte bestaat om hun leven te beëindigen zodra zij dat voltooid achten, dan behoort de staat zich ernstige zorgen te maken over de kennelijk pathologische tendensen in

de samenleving. Niet hulp bij zelfdoding is daarom het juiste antwoord, maar grootschalig onderzoek naar de eenzaamheid onder ouderen, naar de sociale druk waaraan zij blootstaan en naar de overige factoren die bijdragen aan het gevoel dat het leven voltooid is. In De eenzaamheid van stervenden in onze tijd (1984) beschrijft Norbert Elias de stilzwijgende verbanning van oudere en gebrekkig wordende mensen uit de gemeenschap van de levenden. Die vroegtijdige vereenzaming van oudere mensen wordt mede veroorzaakt door een cultuur waarin de dood en het lijden zo veel mogelijk uit het collectieve bewustzijn worden verdrongen. Gezondheid, vitaliteit en aanpassingsvermogen zijn de nieuwe dictaten geworden. Onder deze sociale druk kan het verlies aan functies waarmee de ouderdom gepaard gaat, al snel als onacceptabel worden ervaren. Zeker wanneer tegelijkertijd onophoudelijk voor de kosten van de vergrijzing wordt gewaarschuwd, zorginstellingen worden opgeheven, de thuiszorg door bezuinigingen wordt uitgehold en mantelzorgers overbelast zijn.

Mensen zijn geen atomen die ongevoelig zijn voor externe invloed. Integendeel. Ons denken, voelen en gedrag worden in hoge mate door onze omgeving bepaald. Het collectieve beeld van ouderen beïnvloedt ook hun zelfbeeld. Werkelijke autonomie en zelfbeschikking zijn illusies.

De vraag rijst dan ook wie die autonome ouderen eigenlijk zijn over wie D66 spreekt. Welke mensen zijn in staat werkelijk autonoom hun levenssituatie tot en met de dood te regisseren? Komen zij vooral uit de hogere sociale klasse, zoals Elias veronderstelde? Ook volgens Durkheim is zelfmoord mede een klassefenomeen. In de lagere sociale klassen

komt zelfmoord minder voor. Hoe minder men heeft, des te minder wordt men verleid de omvang van zijn verlangens onbegrensd uit te breiden.

Taak van de overheid

De beide auteurs in NRC weekend laken niet alleen het gebrek aan interesse bij D66 in de maatschappelijke behoefte aan hulp bij zelfmoord. Belangrijk is ook, dat zij aandacht vragen voor de taak van de overheid en voor de maatschappelijke gevolgen wanneer de staat hulp bij zelfdoding legitimeert en faciliteert:

De eerste taak van de staat is het leven te beschermen. Een gemeenschap kan niet duurzaam overleven wanneer er geen verbod op doden bestaat. Dat verbod geldt ook voor de staat. Na de Tweede Wereldoorlog werd dat in tal van mensenrechtenverdragen bevestigd. Deze verdragen zijn gebaseerd op het beginsel van de menselijke waardigheid. Dat beginsel impliceert het recht op leven en het recht om in vrijheid naar eigen inzichten het leven te leiden. Deze rechten zijn zogeheten afweerrechten, die de – altijd tot machtsmisbruik neigende – staat op afstand moeten houden. Onder invloed van de emancipatie van de burgers en hun behoefte aan zelfbeschikking worden deze afweerrechten echter steeds vaker ingezet als

claimrechten. De burger vraagt niet aan de staat om met rust te worden gelaten, maar nodigt daarentegen de staat uit in zijn intieme levenssfeer: 'Staat, help mij mijn leven te beëindigen, want ik vind het zelf geen menswaardig bestaan meer.'

De functieverandering die de staat onder invloed van deze claimrechten ondergaat, mag dan in verschillende opzichten – zoals in geval van ondraaglijk en uitzichtloos lijden – inderdaad als een uitdrukking van barmhartigheid en solidariteit worden gezien, zij is niet zonder gevaren voor het morele karakter van de staat zelf. Historische ervaring en morele intuïtie verzetten zich immers tegen wetgeving die het doden juridisch legitimeert en faciliteert. De eerste taak van de staat is en blijft om het leven te beschermen, ongeacht de kwaliteit daarvan.

Tegenstanders van gelegitimeerde hulp bij zelfdoding krijgen vaak te horen dat niemand toch verplicht wordt die hulp te vragen of te verlenen. Waarom kun je dat dan niet aan de vrijheid van de individuele mens overlaten? Pessers en Sachs wijzen erop dat het geschreven recht gevolgen heeft die verder strekken dan het individu:

Als het recht toestaat dat de staat hulp biedt aan mensen die hun gezonde leven willen beëindigen omdat zij 'klaar met leven' zijn, ontstaat de indruk dat suïcide door oudere, maar gezonde mensen een acceptabele praktijk is. Normen die in het recht worden vastgelegd, krijgen immers sociaal-psychologische effecten. Normering van hulp bij suïcide leidt tot normalisering van suïcide. Die normalisering zal op haar beurt weer van invloed zijn op de zogenaamde vrije wilsbeschikking van de oudere die om hulp bij zelfdoding vraagt. Vrienden en burens kregen die hulp toch ook,

waarom zou ik er dan geen gebruik van maken? Het aanbod creëert ook hier de vraag. De spiraal die door gelegiti-meerde hulp bij zelfdoding van gezonde mensen in gang wordt gezet, dreigt op termijn de integriteit van de staat aan te tasten.

Zorgvuldig?

Natuurlijk hamert het wetsvoorstel op de zorgvuldigheid die in acht moet worden genomen. Om die te garanderen, stelt Dijkstra voor dat er speciale 'levenseindebegeleiders' worden opgeleid, weliswaar afkomstig uit de medische en geestelijke gezondheidszorg, maar die geen arts of psychiater hoeven te zijn. Hun expertise is 'het voltooide leven'. De levenseindebegeleider gaat na of de doodswens van de verzoeker, die 75 jaar of ouder moet zijn, 'weloverwogen, duurzaam en vrijwillig' is. Daartoe voert de levenseindebegeleider minimaal twee gesprekken over een periode van twee maanden. Heeft hij de indruk gekregen dat het om een 'authentieke' doodswens gaat, dan consulteert hij een andere levenseindebegeleider die minstens één gesprek met de verzoeker voert. De levenseindebegeleider hoeft niet te overleggen met een (huis)arts of psychiater over de eventuele pathologische achtergronden van het verzoek om hulp bij zelfdoding, noch over de medische voorgeschiedenis van de verzoeker of over zijn medicijngebruik. Ook de familie hoeft niet te worden ingelicht of geraadpleegd indien de verzoeker dat niet wenst.

Kan in slechts twee gesprekken worden vastgesteld of de doodswens van een gezonde oudere 'authentiek' is? Een huisarts en psychiater zouden veel méér gesprekken nodig hebben, wetende hoe euthanasieverzoeken doortrokken kunnen zijn van angsten, ambivalenties en sociale druk. En kan een verantwoorde diagnose worden gesteld zonder enig inzicht in de medische en psychologische achtergrond van de verzoeker? Zonder enige raadpleging van huisarts, familie of instelling waar de verzoeker verblijft? De wijze waarop D66 de zelfbeschikking verabsoluteert, maakt de beweerde zorgvuldigheid tot een lege huls.

Dat geldt ook voor de zorgvuldigheid van de procedure voor de hulp bij de suicide zelf. Die procedure bestaat daarin

dat de levenseindebegeleider de door hemzelf voorgeschreven dodelijke middelen bij de apotheek ophaalt, en aanwezig is wanneer het middel wordt ingenomen. Maar wat als daarbij complicaties optreden, zoals verslikken, overgeven of ernstige misselijkheid? Omdat de levenseindebegeleider geen arts behoeft te zijn, bestaat het gevaar dat adequate zorg dan achterwege blijft. Zodra de dood is ingetreden, moet de lijkschouwer op de hoogte worden gesteld. Maar wie stelt de dood vast, nu alleen een arts daartoe bevoegd is?

Het voorstel van Dijkstra spreekt nergens over de plicht de familie, de huisarts of de instelling in te lichten over de geassisteerde zelfmoord, niet vooraf en niet achteraf. Kennelijk mag de levenseindebegeleider als een dief in de nacht het pand verlaten. De eenzaamheid van ouderen had niet beter geïllustreerd kunnen worden.

Uit het slot van het artikel van Pessers en Sachs blijkt dat zij zich in principe kunnen vinden in de huidige euthanasiewetgeving, op grond waarvan een arts euthanasie mag toepassen in geval van ondraaglijk en uitzichtloos lijden. Te gemakkelijk gaan zij er daarbij mijns inziens aan voorbij dat ook die wetgeving in feite voorrang geeft aan individuele zelfbeschikking. Niettemin, de plannen van het kabinet en van D66 gaan een forse stap verder, met alle gevolgen van dien. Pessers en Sachs sluiten dan ook terecht af met de conclusie:

Dit voorstel getuigt niet van barmhartigheid, maar van een dreigend moreel verval van de staat.

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Dr. P. Boonstra
Eindredactie Drs. G. den Dulck
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Ds. S.M. Alserda
Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalßen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:
www.woordenwereld.nl

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneeservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, woordenwereld@spabonneeservice.nl of naderbekeken@spabonneeservice.nl

3. telefonisch:

0172 - 47 60 85.

Beëindiging abonnement:

Via www.woordenwereld.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op
www.woordenwereld.nl/klantenservice

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 36,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 71,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,50
Nader Bekeken PDF	€ 21,50
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 31,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 41,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 38,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,95

Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58

Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor **giften**: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Stichting Woord en Wereld

Belijdenisgeschenken

isbn 9050460720, prijs € 11,25

isbn 9789050460743, prijs € 11,25

isbn 9050460801, prijs € 11,25

isbn 9789081686884, prijs € 11,25

isbn 9789491943508, prijs € 11,25

isbn 9789491943072 en 9789491943089
prijs € 11,25 per boekje

De cahiers van Woord en Wereld: ook zeer geschikt als belijdenisgeschenk

isbn 9789491943119, prijs € 11,25

isbn 9789491943126, prijs € 11,25

isbn 9789491943133, prijs € 11,25

Verkrijgbaar bij de boekhandel of bestellen via www.woordenwereld.nl

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl